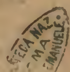
VITA VINCENTII LAVREI S. R. E. CARDINALIS MONTIS REGALIS

RVGGERIO TRITONIO PINAROLI ABBATE AVCTORE.

[redacted] AD [redacted]

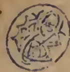
ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. ALEXANDRVM PERETTVM CARD. MONTALTVM.

[redacted]

[redacted]

BONONIAE
Apud Hæredes Ioannis Rossij. CIↃ IↃ IC.
Superiorum permissu.

AD

RVGGERIVM TRITONIVM

ABBATEM

IVLIVS SIGNIVS.

MVRICE quàm celebris Romano Laureus heros,
Virtute omnigena, gentis honore micet,
Exprimere eualuit dignè Tritonius, illi
Intimus, & pollens candidiore stylo.

ROBER

ROBERTVS TITIVS BVRGENS.
LECTORI STVDIOSO.

Vod olim quendam Græciæ prænobilem
Virum fecisse penicillo dictitant,
Vt ingens artis ederet specimen suæ,
Certamq; normam posteris relinqueret,
Qua quisq; ductus haud errante dextera
Humanam posset affabrè depingere
Figuram, & cunctis absolutam partibus,
Breui libello præstat nunc Tritonius
Cum cura veros optimi mores viri
Ad viuum effingens perbonis coloribus;
Necnon solerti semper deducens manu
Oris filum, & membrorum, sicut ars iubet,
Ac ratio à priscis illis nobis tradita,
Quos nos habere auctores in primis decet,
Quosq; æmulandos duxit hic noster sibi;
Ergò Vincenti vitam expressit Laurei,
Expressit vitam Laurei Tritonius;
Unde vnusquisq; sumat exemplum suæ,
Certasq; leges ex illius moribus,
Totoq; vitæ cursu deniq; hauriat
Rectè ad viuendum, & vt verè nos addecet.
Hoc, certam quisquis ingredi viam cupis
Non turpis oci, seu mauis negocij,
Volumen paruæ molis, verùm vberrimæ
Frugis, non illibenter sumito tibi.
Mores formabis, atque informabis stylum.

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS.
ALEXANDRO PERETTO
CARD. MONTALTO.

VRE omnes Te suspiciunt, Tuaq́ inclyta facta
In cœlum summis laudibus usq; vehunt.
Ast ego correptus dudum splendore Tuarum
Virtutum in primis me Tibi dedo volens.
Et quoniam penitus nihil est, de paupere censu
Quod Tibi sepositum tradere nunc valeam;
Hinc, atq; hinc aliquid cogor decerpere tandem,
Vnde meum possis cernere mente animum.
Nec tamen hîc quisquam insimulet me crimine furti,
Seq; putet nomen lædere posse meum.
Namq; Tui studioso homine, atq; apprimè benigno
Hæc Tibi dona libens non renuente fero.
Quòd mihi si faueas, si me respexeris vnquam,
Ipse meo nil non cudere Marte queam.

ROB. TIT.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO ALEXANDRO PERETTO CARDINALI MONTALTO

Bonon. Legato, &c.

ROBERTVS TITIVS S. P. D.

VM pluribus me Tibi nominibus obstrictum esse intelligam (Cardinalis Amplissime) nec, vnde tam grande æs alienum dissoluam, in præsenti habeam, cogor ab amicis vtcunq; versuram facere, non quidem quia velim, expunctis quasi rationibus nil amplius præterea Tibi debere, perinde ac Tecum paria fecerim, nam Tua erga me beneficia semper in animo meo ita hærebunt, vt nulla inde longinquitas temporis ea sit deletura; sed vt grati animi specimen aliquod interim Tibi præbeã. Et verò Tui ordinis Viri hac dumtaxat optimæ voluntatis testificatione cumulatißimè sibi satisfieri putant, nec aliud præterea à clientibus, chæratisq; suis quærere solent; quamquam ita Tu beneficia tribuere semper consueuisti, vt nihil aliud ea in re spectes, quàm ipsius accipientis cõmodum, & vt beneficentißimæ naturæ Tuæ obsequaris: Verũtamen videbor mihi, nescio quo pacto, securius post-

hac

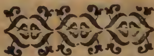
hac Tibi debere, si leui hoc munusculo meæ aduersus Te voluntatis nonnullā significationem præbuero. Ruggerius Tritonius Tuus intimus à secretis, Vir ideò Tibi tantoperè carus, quia maximè probus, atq; ingenuis artibus mirificè instructus, copiam mihi fecit cuiusdam suæ scriptionis, qua Vincentij Laurei Cardinalis vitam puro, atq; eleganti dicendi genere complexus fuit; ea mihi digna protinus visa est, quæ vel ipso inscio publici iuris efficeretur, idq́; multis de caussis, in primis verò, quoniam excellentis illius Viri actiones huiusmodi proculdubio fuisse constat, vt omnibus ad imitandum proponi iure mereantur, adeò is toto vitæ suæ decursu in omni virtutum genere aßiduè, ac non segniter se exercuit; cuius rei præter multa argumenta, quæ afferri possunt, atq; hoc scripto comprehenduntur, illud certißimum eße fatentur omnes, quod Gregorius XIII. Pont. Max. eundem nullius Viri principis hortatu permotus, aut aliquo proprio commodo persuasus, verùm ipsius dumtaxat meritò impulsus, in Cardinaliū ordinem cooptauit: Præterea plurimùm conducere ad eloquentiam arbitror, si quis Christianæ Religionis cæremonias, ritus, atq; alia multa nostris moribus consentanea, veteribus illis minimè cognita Latinis verbis propriè, atq; eleganter exprimi videat, quæ quis non facilè ex Cicerone sua sponte hauriat; porrò Tritonius eo sermonis genere vtitur, vt omnes eundem imitari, quantum in se est, eniti debeant; Equidem magnum quippiam me præstitiße arbitrarer, si ad eius me exemplum cōponere poßem;

conor

conor quidem certè, sed non dum me id assequutum esse planè intelligo, assequentur fortaße alij, quorum maior impetus ad hæc studia percipiēda ingenium ipsum acuit, promouet industriam. Multa video paßim æneis typis in vulgus edi, quæ non modò nullam vtilitatem legenti pariunt, aut ad vitam optima ratione dirigendam, ac, veluti Christianum hominē decet, transigendam nihil conducunt, sed plurimùm etiam persæpè obsunt; hæc, vnde fructus ingens percipi posset, summa negligentia prætermitti animaduerti. Viderer igitur mihi in publica commoda non leuiter peccare, si, cùm possem nostris hominibus normam quasi quandam benè, beatèq; viuendi exemplo Vincentij Laurei proponere, id ego vel quadam propemodum inuidentia, aut animi socordia, & languore facere differrē; Ac Tu (Cardinalis Amplißime) non exiguū ex hac scriptione fructum haurire poteris, qui ad maxima pro Christiana Republ. negocia peragenda natus videris; hinc enim plura iustitiæ, æquitatis, fidei, constantiæ, prudentiæ, religionis, industriæ, temperantiæ, liberalitatis exempla petere licet, quorum etsi Tu non admodum indiges, ita à natura effectus, ac deinde à magno Tuo illo auunculo Viro in omni virtutum genere eminentißime institutus fuisti, ea tamen aliquando repetere, & in Vincentio Laureo, quasi in te ipso interdū agnoscere, non fuerit inutile. Neq; verò quicquam dubito, quin hoc meum consilium ab huius operis auctore in optimam partem arripiatur, noui n. quàm is virtuti semper fauere consue-

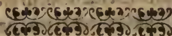
ſueuerit, atq; omnium vtilitati, quacunq; tandem ratione id conſequi poteſt, conſulere in animum induxerit: Te verò in primis ita amat, & colit, vt, quod vel tenui modò commodi Tui nonnullam imaginem præſeferat, libenter & ipſe efficere ſoleat, atq; ab alijs præſtari vehementer cupiat: Rectè igitur feciſſe videri potero, qui hominis officioſiſsimi, Tui, ſi quiſquam alius, ſtudioſiſsimi, ac mihi, quod inter ea, quæ cariſsima habeo, numerare ſoleo, amiciſsimi, labores nunc publicaui; ſpero autem fore, vt tempore procedente, non nihil à me ipſo in Tuum ſinum afferre poſsim in eo genere ſcriptionum, quod ab ingenij mei tenuitate expectare licet. Interim Te obteſtor, atq; obſecro, vt in alieno opere meam erga Amplitudinem tuam propenſionem, & obſeruantiam libenter amplecti velis. Vale.

Bononiæ Sexto Idus Aprilis CIↃ IↃ I C.

VITA VINCENTII LAVREI S. R. E. CARDINALIS MONTIS REGALIS

RVGGERIO TRITONIO PINAROLI ABBATE AVCTORE.

VAM prçclaris, præstantibusq; virtutibus VINCENTIVS LAVREVS Cardinalis instructus, atq; ornatus fuerit, nemo est, qui ignoret; vt potè quibus in Vrbe, totius orbis theatro, in qua, quanti quisque sit, in primis æstimari, ponderariq; solet, non mediocrem, immo maximam honoris mercedem, ac præmiũ delatum fuisse comperimus. Atqui ego, vt eas prçter cçteros cognitas, atq; pspectas habui, ita nullo vnquam tempore contemplari, & admirari desistam. Vtinam autem & æmulari aliquando liceat. Vnum, quod in me erit, procul dubio præ-

 stabo,

ſtabo, nimirum vt, quandoquidem iuſtis officijs, ac debita erga patronum, vel potius parentem optimum pietate mihimet ipſi ſatisfacere nequeo, ſaltē immēſas eius virtutes perpetuò venerer, grataq; ſemper memoria proſequar. Apud illum.n.ab ineunte ætate educatus, non familiaris, ſed filij loco potius habitus, inſigniq; ſacerdotio auctus, tot grauium negotiorum, quæ pro Chriſtiana Republica ſuſcepit, adminiſtrauit, atq; confecit, conſiliorum demum, ac cogitationum ſuarum omnium particeps factus ſum; quæ planè dies, noctesq; mecū reuoluens, vix credibile eſt, quam viuā identidem eius imaginē mihi ante oculos obuerſari ſentiam; præcipuè verò ſe ſe mihi figura, formāq; mentis illius offert, quā, dum inter nos degeret, adeò purā, integram, inuiolatamq; gerere viſus eſt, vt nec vllis ſecundis rebus efferri, nec aduerſis commoueri potuerit, quo minus eam aſsiduè ad ſummum, diuinum, æternumq; numen intenderet. Cęterum cùm vitā illius tàm probè actam, quæ alijs futura ſit exemplo, literis prodere inſtituerim, nimis imprudens ſim, ſi hanc à me ſcripto ornatum iri putarim, cuius effigiem in bonorū omnium animis ipſemet Cardinalis clariſſimo animi, ingenij, conſilijq; ſui lumine expreſſam, atq; politam reliquit. Tantùm igitur agam, vt ipſius ſapienter geſta, & dicta, quibus ego interfui, vel quæ ab illo excepi, ſecundum fidem, & religionem eo conſi-

lio faciam palàm, vt, à quo viuo vitam meam egregiè institutam fuisse agnosco, eundem quoq; vita functum morum, sensuum, ac studiorum meorum omnium magis, magisq; in dies habeam præmonstratorem.

VINCENTIVS in vrbe Tropæa, quæ inter celebriores Calabriæ numeratur, ortus patrem habuit Antonellum Laureum Iacobi filium; qui à Rogerio Laureo olim Petri Regis Aragonum classi præfecto originem duxerat; virum frugi, atq; industrium: matrem Raimundam è nobili Milliarisiorum gente, probatissimam castitate, ac prudentia fœminam: fratres duos; quorum alter maior natu Marcus nomine, è Diui Dominici instituto vitam professus magnam diuinarum rerum doctrinam percepit, ac mox Campaniensi, Latriensiq; Ecclesijs non mediocri cum laude præfuit; alter natu minimus Leonardus, & ipse apprimè eruditus Sacerdotium Murri vallium in Piceno est assecutus, ibiq; rerum omnium, quæ ad regimen illud attinere viderentur, debita cum diligētia curam sustinuit; sorores tres; quarum prima Beatrix per totā vitam innupta permansit, ac tot præclaris animi dotibus ornata fuit, vt non immeritò Dianoræ Condobettæ Ferdinandi Carafæ Nuceriæ, quam Paganorum vocant, Ducis vxori, qua cum vixit, gratissima semper extiterit: secunda Catherina Tropeę nobili cuidam è Vulcu-

ſenijs nupſit: tertia Dorothea, præclarum omnino ſanctitatis ſpecimen, cùm ſibi Chriſtum Saluatorē eligendum ſponſum duxiſſet, Neapoli ſacrarum illarum Virginū cœtum ingreſſa eſt, quæ ſeueriores à Diuo Franciſco pręſcriptas leges ſectantes, perpetuis vigilijs, ac ieiunijs deditę, veſtitu aſpero indutæ, nudisq; pedibus incedentes, vulgò Capuccine appellantur.

VINCENTIVS, adhuc paruulus, Beatricis opera, Filogaſum ad ampliſſimas, ſplēdidiſſimasq; Ferdinandi Ducis ędes adducitur, vt illic vnà cum Alphonſo Ducis filio, eiuſdemq; ætatis puero educaretur. A Duce ſtatim, tanquàm alter filius, recipitur, atq; eidem præceptori, cui prius Princeps filius commendatus fuerat, inſtituendus traditur; pręceptor autem erat Ioannes Padilla natione Hiſpanus, tùm genere, tùm in primis morum elegantia, & candore nobilis. Is adeò grauiter de pueris curam geſſit, vt breui tempore teneros vtriuſq; animos, & humanitatis, & (quod caput erat) pietatis ſtudio imbuerit; pręter cęteras quidem ingenuas exercitationum, quaſi leges, quotidie ab ijs poſt mandatas memoriæ lectiones ſtatis horis ſacras precationes decantandas indixerat; quem ritum poſteà Vincētius tàm religiosè obſeruandū ſibi putauit, vt illum nunquam, licet nondum ſacris initiatus, prętermiſiſſe mihi ſæpius affirmauerit. Iam verò Filogaſi tan-

topere in literarum studijs versatus est, vt breui nō solum Latinam, verum etiam Grecam linguam optimè perdisceret; vtraq; facilè, eleganterq; scriberet, de re quaque proposita orationem ornatam haberet, ac politiora etiam carmina conderet. Mirum, quod vel tenera illa ętate incredibilem quādam prę seferret grauitatem: qua motus Ferdinandus Dux, si quid sibi ad aliquē secretius perscribēdum esset, ipsum vnum eligeret Vincentium, cuius fidei, atque taciturnitati omnia crederet.

Quo autem commodius Dialecticæ, ac reliquis grauioribus disciplinis incumbere posset, se se in aliquam celebrem Academiam conferendi potestatem à Ferdinando impetrauit. Primum itaq; Neapolim, mox Patauium contendit. sed cum Romam ex itinere venisset, accidit, vt cùm in Vrbe de Diui Petri Cathedra festus, solennisq; celebraretur dies, ab exquilijs nō procul à Pontificijs Diui Marci ędibus ferox, acerq; taurus irruens ipsum mediū cornibus arripuerit, sublatumq; non modò nullo incommodo affecerit, sed & leuiter solo repositum quodā modo visus fuerit reuereri, quod fortassis quasi diuinatione quadam ipsummet aliquando inter primores Ecclesiæ proceres extollendum fore, prę significarat.

Patauij, quàm excellēti, singulariq; ingenio prę ditus esset, amplissimè demonstrauit. nam non modò

dò Philoſophiæ, & Medicinæ, verùm ſacræ Theologiæ ſcientiam incredibili propemodum celeritate eſt aſſecutus, atq; in ſuccum, & ſanguinem ſuum conuertit, in his omninò cognoſcendis, atque tractandis tantum ſtudij poſuit, vt in quà nam doctior euaſerit, vix potuerit dijudicari; de eximia certè Vincentij in Theologicis doctrina olim Pius Quintus Pontifex Maximus grauiſſimum iudicium fecit; quippe qui illum Diui Thomæ Aquinatis volumina non ſolù diligenter euoluiſſe, ſed memoria quoque comprehendiſſe dicere ſolitus erat.

Poſtquã in celeberrimo Patauino Gymnaſio de more omnium applauſu lauream (cui tamen rependiſſe potius, quàm ab illa decorem accepiſſe quodã modo videbatur) adeptus eſt, eo conſilio Romam venit, vt alicuius principis viri familiaritatem iniret; apud quem præſtantis animi ſui bona exercere valeret; neq; enim ignorabat, Romæ potiſsimum, tanquam in vniuerſi orbis paleſtra, curſum non aliter, quàm doctrina, induſtria, pietate, cæteriſq; virtutibus ad veri honoris metam tenendum eſſe. Ergò, vt ſors tulit, vel primo in Vrbẽ ingreſſu à Petro Paulo Pariſio Cardinale Coſentino in familiarium ſuorum numerum eſt receptus; è quibus tunc inter cęteros inſignes viros Vgo Boncõpagnus erat; qui poſtmodum ad ſummi Pontificatus faſtigiũ euectus, & Gregorius XIII. nuncupatus, primum illum

Gre-

Gregorium Magnum ſanctitate prudentia, vigilantia, munificentiaq; re vera viſus eſt æmulari.

Cum verò intra paucos dies Pariſius vitam cũm morte commutaſſet, Vincẽtium illicò, quem & alij ſummoperè expetebant, Cardinalis Gaddius ſenior ſibi familiarem aſciuit, omniq; grati animi officio eſt proſecutus. imò tanti illum facere viſus eſt, vt quodam die ſacrum ſuum pileum capiti eius impoſuerit, atq; dixerit: accipe, Vincenti, omen. neque enim eſt dubitandum, quò minus hoc inſigne tibi aliquando debeatur. ſed cum Gaddius è viuis deceſſiſſet, multiq; certatim patrocinium Vincentio vltrò deferrent, peruicit Franciſcus Cardinalis Turnonius Gallus, vir tùm antiqua generis nobilitate, tùm proprijs virtutibus maximè clarus. Hic Vincentium non vt familiarem, ſed tanquam alterum fratrem fouendum, atq; ornandum ſuſcepit. quod cùm multis ſanè indicijs, tùm quaſi certiſſimo quodam argumento oſtendit, vbi, vt illum cohoneſtaret, atq; augeret, duobus Sacerdotijs, licet amplioris emolumenti, vulgò Prioratus appellant, quæ in Aruernis diu poſſederat, ſemetipſum ſpoliandũ exiſtimauit. Vtrunq; tamen Vincẽtius aliquot poſt annos, dum in Polonia Nuntium Apoſtolicũ ageret, quamuis ob ingentes impenſas factas nonnullo ære alieno obſtrictus, Collegio Societatis Ieſu Lugduni paulò ante conſtituto, vel me negotium in Vr

be pro-

be procurante, ea lege à Gregorio XIII. perpetuò aſcribendũ curauit, vt duo ſaltem ex patribus in Sacerdotiorum locis degentes ſacris, catholicisq; concionibus populorum illorum ſaluti conſulere niterentur.

Quoniã verò in Cardinalis Turnonij mẽtionẽ incidimus, nõ ab re forſitan fuerit, ſi quid de tẽporũ illorũ, quibus is vixit, in Gallijs conditione breuiter perſtrinxerimus. Dudum Henricus Rex huius nominis Secundus deteſtabilem, nefariamq; hæreſis peſtem, plures regni ſui oras periuaſiſſe animaduerterat; ac, quò imminentibus malis, atq; incommodis medicamẽta neceſſaria adhiberet, nihil ſibi antiquius duxerat, quàm vt cum Philippo Hiſpaniarum potentiſſimo Rege, quo cum diuturnum, acerrimumq; bellum geſſerat, primo quoq; tempore pacem iniret. Sibi.n.perſuaſerat, ſedatis externis bellis, haud difficulter poſtmodum inteſtinis morbis mederi poſſe. Vt autem huiuſmodi pacem ſtabili, certoq; affinitatis vinculo confirmaret, Philippo Regi Eliſabettam filiam, & Emanueli Philiberto Sabaudiæ Duci Margaretam ſororem deſpondit; omnibus ferè, quæ prius bello occupauerat, reſtitutis. Sed ecce humani generis hoſtis nouam perturbandi Galliæ Regni anſam actutum præbet, ſiue etiam Deus immortalis quàm fluxæ, incertæ, & inſtabiles ſint res mortalium, diuinoq; potius, quàm huma-

humano consilio regna, atq; imperia gubernari, regi, & conseruari nobis hoc etiam exemplo voluerit innotescere. Henricus igitur Parisijs filiæ, sororisq; nuptias regia, vt par erat, pompa, magnificentissimoq; apparatu celebraturus, præter innumerabilia alia sumptuosa spectacula, singulare quoq; per ludum equestre certamen edidit: in quo ipse, vt magni atque excelsi animi erat, duobus adhibitis commilitonibus Frácisco Lotaringio Guisię Principe, & Alphonso Ferrariæ Duce, summam pugnę tribus continuis diebus aduersus quoscumq; fortiter sustinendam suscepit. Iamq; primi diei dimicatio magna cum lætitia, omniumq; in fortissimum Regem applausu processerat. verùm dies sequens admodum infaustus fuit, & infelix. Assiduis planè tunc precibus, ac non sinè lacrymis Catherina Regina vxor, quasi imminens periculum præsagiret, ab Henrico maiorem in modum contenderat, vt eo die vellet à certamine abstinere. neq; enim in rem esse, aiebat, vt summus Princeps, qui pridie tàm feliciter omnium victor euasisset, se se rursus periculo commiteret. quin aliquem ex iunioribus Principibus in locum suum sufficeret. Demum Rex adduci non potuit, quo minus Lorgeum Mongomeri Comitem, quem armis exercitatissimum nouerat, non solum iterum atq; iterum per nuntios inuitaret, verum etiam iteratis iussibus cogeret, vt cum

eo hasta, equoq; congrederetur, atq; ita periculum faceret, quisnam esset armis præstantior. quinimò hastam iam iam sumpturus fertur prius honorarium quoddam munus Mommoranceo Marescial lo dedisse: istud fer, dicens, vxori adamatæ, &, vt bono animo sit, meo nomine iube. quò enim ei morem geram, hac vna tantum vice honoris sui gratia duxi in præsentia congrediendum. Postquã ergò renouata pugna tubis clangentibus ventum fuit ad certamen, maxima procerum caterua circumspectante, & exitum opperiente, iamq; infestis hastis summis vtrinq; viribus est concursum, contigit, vt Lorgei hasta, solido Regis thoraci effracta, in fragmina euolaret: è quibus vnum instar præacuti spiculi per anteriorem galeæ partem, indeq; Henrici oculum, cerebriq; compages penetrauit. Rex igitur, grauissimo accepto vulnere, nutare, vires præ dolore amittere, iam iam ab equo lapsurus, nisi qui illic aderãt astãtes Principes ei præsto fuissẽt, ipsúq; in ædes proximas sustulissent: vbi intra paucos dies mortem obiuit, tantaq; in mæstitia bonos omnes, atq; in primis Cardinalem Turnonium reliquit, quantam quis oratione, vel cogitatione etiam com plecti nequeat.

Extincto Henrico in Regnum successit Franciscus filius natu maior, cui prius Maria Stuarda Scotiæ Regina fuerat desponsata. is, licet admodum iu

uenis

uenis, ad id tamen animum viriliter intendit, vt ex præſcripto patris hęreticos inſectaretur. pro recta autem regiorum munerũ curatione Principes Guiſios, vt potè acerrimos ſacroſanctæ Religionis Catholicæ propugnatores, ac pręſertim Carolũ Cardinalem Lotharingiæ ipſius Reginę ſponſę auunculum, intimos ſibi conſultores elegit; palàm omninò hæreticis bellum intulit; Aloyſiumq; Borbonium Condæi Principem qui inter alios, factionis caput, illorum partes tuebatur, in carcerem Aureliæ coniecit, vt vltimo ſupplicio afficeret. Sed vix in Regni curriculo verſari cœperat, cum ſubito morbo correptus in ipſo florentis ætatis limine vitam amiſit.

Nulla à Franciſco relicta prole, Regno potitus eſt Carolus frater, nonus eius nominis Rex. Tùm primò Catherina Regina mater ob teneram Regis ætatem omnia regere, adminiſtrare, & moderari. Condæus non ſolum è vinculis exemptus, ſed & in aulam accitus. Hæretici longè maiora, & pernicioſiora, quàm antea, pertexere, atq; etiam pertentare. Catherina à nonnullis Dominationis nimium appetens haberi: quippe quæ tantiſper potentiam ſibi duraturam exiſtimaret, dum modò his, modò illis partibus fauere videretur. contra verò aliorum iudicio commendari, quòd cautis potius, quàm acrioribus conſilijs Regi filio Re-

gnum duceret conſeruandum. Vt vt fuerit, non defuerunt, qui ob hæreticorum in aula frequentiã tùm Regis, tùm fratrum puerorum animos praua hęreſis labe infectum iri etiam atque etiam dubitarent. Præter cœteros Cardinalis Turnonius Principes Guiſij, & Iacobus Albonius Sancti Andreæ Mareſciallus tàm grauiter exarſerunt, vt pro Religione Catholica reparanda, tuendaq; de Hiſpaniarum Rege in Gallias accerſendo cogitauerint.quin iã Vincẽtij noſtri opera Iacobo Layneſio ab Ignatio illo, qui tàm accuratè, piè, ſanctèq; Sodalitatem Ieſu inſtituit, atq; fundauit; primo Præpoſito Generali, natione Hiſpano viro æquè prudentia, ac pietate inſigni, vt eorum nomine ad Philippum Regem legaretur, hortatores, ſuaſoresq; fuerant. Nequaquàm tamen ſucceſſit: quia Perenottus Cardinalis Granuelani germanus frater tunc in Gallia Philippi Regis Orator conſtantiſſimè aſſeuerauit, Regem ſuum ſermonibus de Galliarũ Regno capeſſendo aures nullo modo daturum: qui tamen pro Religionis Catholicæ defenſione, pro qua vel vitam ipſam profundere ſemper paratus fuerat, peditũ, equitumq; auxilia, vbicunq; fuiſſet opus, ſuppéditare minimè recuſaret.

Interim Antonius Vandomus Rex Nauarræ, in aula auctoritatem comparare; ſe in ſummorum negotiorum adminiſtrationem inſinuare; declaratus, qui

tus, qui in ijs, quæ ad bellicas expeditiones attinerent, Regis vices gereret; incertum, an sponte Catherina Regina illum in Dominationis subsidiū vel inuitè, vt Regij sanguinis Principibus faceret satis, consortem imperij adhibuerit. Difficillimè certè eodem loci potentiam, & concordiam esse euentus demonstrauit. nam quamuis primò Catherina Regina Antonij consilijs æqua, aut saltem non aduersa videretur, vtrinq; tamen simultates paulatim pullulare, deinde palàm erumpere cœperunt. Occasione huiusmodi arrepta Catholici proceres Antonium adire; in partes suas allicere; maiorem in modum ab eo contendere, vt, si collocatas iam dominandi spes suas in arduo sustentare vellet, Catholicos sibi clientes ascisceret, ac, quod magnopere expediebat, Annam Mommorantium Equitum Regni magistrum (conestabilem Galli nominant) nec non Guisię Ducem in amicitiam reciperet, omniumq; consiliorum suorum participes, administrosq; haberet. Antonius igitur Mommorantium, nec non Guisium in aulā euocatos sibi statim adiūgit, atq; eorum firmioribus præsidijs nixus se se Religionis Catholicæ patronum, propūgnatoremq; profitetur. Iam verò varijs in locis aduersus hęreticos horum trium auspicijs exercitus conscribebatur, quando ecce Cardinalis Turnonius confectus senio, ac mœrore, in quo post excitatos Religionis

causa

cauſa tumultus iacuerat, diem extremum morte cōfecit: ſicq; vir eximius alieno Reipublicæ Christianæ tempore extinctus auctoritatis, pietatis, & prudentię ſuę triſte catholicis ómnibus deſiderium reliquit.

Vincentius, tanto orbatus patrono, nihil magis optabat, quàm vt primo quoq; tempore in Italiam rediret, ſibiq; , ac ſuis ſtudijs viuere poſſet. Sed illuſtres virtutes ſuæ illum ad alios longè maiores pro Dei Eccleſia perferendos labores trahebant. nā continuò eum Hippolytus Eſtenſis Ferrariæ Cardinalis; qui paulò ante à Pio Quarto Pontifice Maximo Legatus in Galliam miſſus fuerat; Catherina Regina, Antonius Nauarræ Rex, Carolus Cardinalis Lotaringię, & Mommorātius Magiſter Equitum, ſibi quiſq; vehementer, ingentiq; contentione expetiuere. libenter ipſe adhæſiſſet Hippolyto Cardinali, quo cum in Italiam reuerteretur. At illum Dux Guiſiæ, vnaq; Sancti Andreę Mareſciallus maiorem in modum hortari, enixeq; rogare, vt apud vnum Regem Nauarræ eſſet; quem pro Religionis Catholicæ defenſione firmandum curaret. nec illum modò per ſe ſuadere conati ſunt, verum etiam inſuper auctores, hortatoresq; grauiſsimos adhibuerunt, Laineſium Sodalitatis Ieſu Præpoſitum, ac Ioannem Polancum, & ipſum eiuſdem Sodalitatis natione Hiſpanum, qui ſacras Vincen-

tij con-

tij confeſſiones excipere ſolitus erat. Ij nullis prætermiſſis, quæ ad ſuadendum, rogandumue ſufficerent, etiam conſcientiæ ſcrupulum iniecerunt. plurimum enim ad Deum, Deiq; cauſam pertinere aiebant, vt Regi Nauarræ, qui à nullo alio facilius con tineri in officio potuiſſet, haud quaquam aſſidere defugeret. Quoniam, inquit Vincentius, in hoc conſilio Dei agitur res, vos Deo Sacrum facite, vt, quod magis in rem ſuam erit, intelligamus, matureq; poſtea faciamus. Poſtridie Patres iterum Vincentium conueniunt. rem diuinam feciſſe, certoq; ſe ſe ſcire affirmant, Deo quàm acceptiſſimum fore, vt Regi Nauarræ aſſiſtat; ſolitamq; ſuam pro Religionis Catholicæ tuitione, atq; propagatione optimã operã nauet. His igitur, cõtra quæ dicere ne fas videbatur, adductus Vincentius obſiſtere non potuit, quin publicum bonum proprijs commodis, & rationibus præferens, ſe ad Regis Nauarræ familiaritatem applicaret. Poſtridie eius diei, quo Regem adiuit, contigit, vt Rex, acceptis à quodam adminiſtro litteris, exarderet iracundia vehementi. querimoniæ titulum in medium proferebat, ſibi partim à Pio Quarto Pontifice Maximo, partim à Philippo Hiſpaniarum Rege Catholico verba dari. Exaggerabat, Pontificẽ nequaquã, ſicuti par erat, rebus ſuis fauere, atq; à Rege Catholico de Regni Nauarræ compenſatione negotium protrahi. At-

qui, non dubito, ait Vincentius, quin pro singulari animi tui prudentia facile noscas, duo tibi, Rex, nuper ad Galliarum gubernationem ascito potissimum necessaria esse, quibus existimationem, & auctoritatem apud summum Pontificem, & Regem Catholicum acquirere possis, nempè vt ad magna te facinora capessenda validum, & in promissis cõstantem re vera ostendas. Princeps enim, qui haud quaquam polleat viribus, magni pendi non potest, & à quo promissa non seruantur, huic fides non est habenda. Dudum planè siue id falsa aliqua persuasione deceptus, siue dominandi gratia admiseris, habitus fuisti, qui Hæreticorum factionem sustineres. Postquàm verò te Religionis Catholicę defensorem, propugnatoremq; declarasti, nõ solum, quos abs te fructus expectabamus, nondum percepimus, sed à Condæo Principe, fratre tuo germano, & à Collignio Amirante, nefarijs Hæreticorum Ducibus, insigniores plures vrbes vidimus occupatas. Hinc ne igitur te Summus Pontifex, Rex Catholicus, Principes reliqui aut posse, aut velle Religioni Catholicæ opitulari existimabunt? sed iam agè, Rex, quod Solenni (vt ita dicam) religione spopondisti, nobis tandem dependere contendas. fac, vt te re ipsa Catholicum, Catholicorumq; in hoc Regno tutorem esse ostendas. Hac, mihi crede, via impetrabis, vt & summus Põtifex, & Rex
C--

Catholicus te plurimi faciant, tuisq; rebus optimè conſultum velint. Primum hunc Vincentij ſermonem Rex Nauarrę adeò in bonam partem accepit, vt illi gratias ageret, affirmaretq; , in eam ſe poriſſi num rationem incubiturum, vt in poſterum non modo Pontifex , & Rex Catholicus , verum etiam reliqui omnes intelligerent, nihil ſibi carius eſſe, quam vt, quę pro Religione Catholica tuenda, ſuſtinendaq; pollicitus eſſet, vel ipſa ſanguinis effuſione præſtaret. Quod autem ad Nauarræ compéſationem attinebat, mutuis ſermonibus ſępius fuerat agitatum. egerat quidem Vincentius cum Vandomo, vt non amplius ad Nauarrę, ſed ad externi, aliquod Regnum adijceret animum. Regi enim Catholico facilè perſuaderi poſſe, vt Tunetanũ Regnum in Africa deferre ipſi aliquando vellet. Interea verò poſſe quaſi pignus Sardiniam concedi, dummodo munitiora loca Hiſpanorum pręſidijs retinerentur, & paruulus vnicus eius filius obſes in Hiſpaniam mitteretur. Verumenimuerò vt nihil rerum mortalium ſtabile eſt, euiſtigio violenta Regis Nauarræ ſubſecuta mors irrita omnia conſilia fecit. Nondum enim ſextus poſt Cardinalis Turnorij mortem menſis elapſus erat, cum is Rhotomagum, vnam è celebrioribus Galliarum vrbibus pridem ab Hæreticis occupatam, obſidens, vehementiſsimeq; oppugnans, dum quanam parte per vim

in vrbem aditus patere posset perlustraret, è mœni bus pila tormento æneo emissa tàm graue vulnus accepit, vt paucis post diebus è medio sublatus fuerit. Vincentius autem illi suasit, & persuasit, vt Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum priusquã moreretur, vt potè certissimum animæ viaticum, sumeret: sicuti re vera ipse, vnaq; Princeps Roccha Surionis eius consanguineus Catholicorum ritu, pieq; admodum sumpserunt.

Cæterum Vincentius Nauarræ Regis morte omnes, quas in Gallia concipere potuisset, spes extinctas esse videns, se se Hippolyto Cardinali Ferrariensi addixit: apud quem iam magno in honore, & pretio erat, tribus etiam nummûm aureorũ millibus illicò donatus; paucis interpositis diebus, quod summopere optauerat, Romam cum Hippolyto rediјt ante Comitiorum celebrationem, quibus post Pij Quarti obitum Pius Quintus magna bonorum omnium voluntate fuit Summus Pontifex renuntiatus. Is confestim Vincentio Montis Regalis Ecclesiam in subalpinis, cui ipsemet diu præfuerat, detulit. Nouerat siquidem prudentissimus Pontifex vix vlli hominum illam suam (vt ita dicam) sponsam melius regendam, ornandamue tradi posse. Ergò Vincentius Montis Regalis Episcopus declaratus non aliò animum adiungere, quàm vt ad gregem sibi commissum alendum, diligenterq;

genterq; fouendum accurreret. Sed illi Pontifex iter aliud multò longius pro vniuerſali Eccleſia ſuſcipiendum propoſuit.

Res Catholicorũ in Scotia tunc tẽporis maximè laborabant. Cum verò in id Pius Quintus inuigilaret, vt vel remotiſsimas quasq; regiones ad ſincerum Dei cultum adduceret, nihil magis expedire arbitratus eſt, quàm vt Vincentium ad Mariam Scotorum Reginam legaret. Maria, quemadmodum ſuperius diximus, Franciſco Secundo Galliarum Regi nupta fuerat: mox vidua ad paternum Scotiæ Regnum ſe contulerat: vbi rurſus Henrico Stuardo Lennoſij Comitis filio nupſit. at, ſiue ei cũ marito malè conueniret, ſiue Morauienſis Comitis fratris ſpurij hæreticorum facilè principis opera in magnas incidit difficultates; quas in primis Eliſabetta Anglię Regina moliebatur, partim vt Hęreticorum factionem & ipſa hęretica ſuſtineret, partim acerbo in Mariam Reginam odio, vt ſunt dominãtibus omnibus eorum, qui proximè deſtinantur, inuiſa ſuſpectaq; ſemper ingenia. Anglici enim Regni hæreditatem Mariæ deberi conſtabat; cuius pater Iacobus Quintus matrem habuerat Henrici Octaui Anglię Regis ſororem natu maiorem.

Sanè Pius Quintus Vincentio in Scotiam ituro dederat in mandatis, vt Reginæ ob Religionis Ca-

tholicę restitutionem consilio, auctoritateq; præsto esset. quòd si in Scotia res ex sententia succederent, futurum, vt de Angliæ quoq; Regnò recuperando aliquando cogitaret. quò magis autem Mariam Reginam ad Religionem Catholicam in pristinum statum vindicandam, ac defendendam accenderet, viginti ei millia aureorum in præsentia decernebat; plura sine dubio, si se se occasio obtulisset, erogaturus. quinetiam ad illam manu propria in hanc sententiam conscriptas litteras dedit. Ex quo, carissima in Christo filia, tumultus à perduellibus tuis, ijsdemq; sinceræ, ac Catholicæ Religionis hostibus excitatos intelleximus, non prætermisimus, quò minus ex animo, sicuti par erat, ad Deum tùm nostris, tùm aliorum Religiosorum hominum precibus confugeremus. libenter tibi omninò vita, ac sanguine proprio suppetias attulissemus. omni quidem animi ardore Principes Catholicos, vt tibi auxilio esse vellent, hortati sumus. Postquàm verò te tàm ingenti periculo diuina ope ereptam fuisse nouimus, vt graui nos ægritudine leuari sensimus, ita, si non quas debebamus, saltē quas pro viribus potuimus, Deo gratias egimus. Nunc, quoniam ob ingrauescentem iam ætatē nostram, ac tot immensas occupatiōnes, quibus hîc pro vniuersa Christiana Republica distinemur, in Scotiam ire non possumus, mittendum duximus Nuntium

tium nostrum Vincentium Montisregalis Episcopum, virum rara singulariq; propemodum virtutes bonitate, doctrina, & prudentia preditum; qui tibi singulis quibusq; occasionibus inseruiat. ipsi igitur æquè, ac nobis fidem in omnibus adhibebis. Quod ad nos attinet, enitemur certè, atq; efficiemus, vt nullum vnquàm paterni affectus, studijq; officium à nobis possis desiderare.

Postremò Vincentius omnibus, quę ad munus illud obeundum necessaria videbantur, mandatis à Summo Pontifice acceptis, longum iter sub ipso feruentis Caniculæ æstu ingressus est; ac me, licet admodum tunc adolescentem, vixq; vllo adhuc rerum vsu instructum, qui sibi ab epistolis essem, secum adduxit. Cum primum Lutetiam venimus, Archiepiscopus Glasquensis Reginę, cuius Oratorem in Gallia agebat, litteras reddit. Hisce maiorem in modum optare pręseferabat Regina, vt quàmprimum Nuntius Apostolicus in Scotiam traijceret. neq; enim dubitabat, quin prudentissimis eius consilijs, auctoritateq; nixa tùm Religionem Catholicam protegere, tùm Regni incolumitati, securitatiq; prospicere, & consulere aliquando posset. efflagitabat tamen, vt tantisper profectionem suam in Scotiam differret, dum alteras ab ea litteras acciperet. nam se interim curaturam, vt, quoad fieri posset, recentis seditionis reliquijs

è me-

è medio ſublatis, tutior ipſi poſtmodum, ac debita cum dignitate illuc pateret aditus. Ad hæc reſpondens Vincentius Reginam efficacibus rationibus hortari, excitare, atq; etiam inflammare, vt pro Religione Catholica in illo Regno reſtituenda, tuendaq; priſtinam animi magnitudinem in Ieſu Chriſto Saluatore conſeruaret; vnàq; pro comperto haberet, ſibi & æternum Dei numen perpetuò affuturum, & integerrimo Dei ipſius Vicario in primis curæ futurum, vt ſingulis quibusq; temporibus ſanctum, vereq; regium ſtudium ſuum amplexaretur, ſummoq; fauore proſequeretur. quò autem re verà Reginæ conſtitutum auxilium afferret, ſummam ei quatuor mille aureorum è viginti illis millibus à Summo Pontifice in hanc rem decretis ſtatim ſoluendam curauit. Cum verò Reginam nonnullis de rebus, quæ tutò litteris committi non poterant, admonitam vellet, Edmundum Hayum natione Scotum Sodalitatis Ieſu, ſolertem, perſpicacemq; virum in Scotiam miſit: qui poſtea facilè & Reginæ ipſius, & Aulicorum omnium intimos ſenſus rimari potuit. Compertum quidem eſt, Reginam, ſi conſilijs, quæ illi à Vincentio prudentiæ, fidelitatisq; plena dabantur, vſa fuiſſet; tot graues ærumnas, in quas miſerè incidit, euitare procul dubiò potuiſſe. nam ſi, quod ei præter cætera Vincentius perſuaſum iri volebat, vel vnum Comitem Lediri

gtonium

gionium, Regni Secretarium, nequam, perditissimumq; hæreticum, atq; in primis Comitis Morauiæ fautorem, qui nuper excitatæ seditionis pars maxima fuerat, debita pœna mulctasset, vel saltem ab aula eiecisset, reliquos facinorosos haud difficulter coercuisset.

Elapso tertio mense, ex quo Lutetiam perueneramus, cum nullus adhuc de traiectione in Scotiam à Regina nuntius aduenisset, Vincentius expedire arbitratus est, Dumblanensem Episcopum, integerrimum, prudentissimumq; virũ, cohortari, vt in Scotiam proficisceretur, ac Reginæ quædam admodum salutaria eius nomine enuntiaret.

Porrò quàm ęgrè Vincentius ferret, se tandiu Parisijs detineri, non destitit Reginæ iterum atq; iterũ per litteras significare. In ijs asseuerabat, moram huiusmodi nedum Pontificis Maximi, Legationisq; suæ existimationi parum decere, sed & clarissimo Reginæ ipsius nomini non parum officere. siquidem nonnulli suspicari propterea potuissent, aut eam tàm parui à Scotis suis æstimari, vt illos nequaquã ad huiusmodi sanctum, necessariumq; opus perficiendum inducere posset, aut in ea (quod Deus auerteret) constantissimum, ingentemq; animi sui ardorem, quem tot, tantisq; periculis erga Deum, Sacrosanctamq; fidem Catholicam memorabili quodam posteritatis exemplo nu

per

per apertè erat, aliqua in parte extinctum esse. quin immo ageret, vt, quandoquidem tantum de se apud singulos Principes Christianos, ac præcipuè apud Summum Pontificem expectationis concitasset; in id diligenter curam adhiberet, vt tùm ob Dei immortalis gloriam, tùm ob suam, populorũq; suorum salutem certa saluberrimi illius, sanctissimiq; propositi iaceret fundamenta. Ecquid enim verè pij, vereq; sanctissimi Pontificis occasionem non arriperet, qui & illam præsenti ope adiuuaret, & in posterum longè maiori pium, præstansq; eius studium esset subleuaturus? qui nihil magis cuperet, quàm vt Scotiæ nobilissimum, atq; antiquissimum Regnum in pristinum sinceræ Religionis statum restitueretur? An non paternam beneuolentiam, qua erga illam Summus Pontifex affectus erat, mutuis in illo pleno pietatis munere obeundo officijs prosequeretur? numuè aliter pacem, tranquilitatemq; certam in Regnum suum adducere, ac stabilire confideret? An non demum ob Catholicæ Ecclesiæ vtilitatem proposita præclara facinora gereret, quibus & nominis sui immortalitatem, & felicitatem æternam esset assecutura? His itaq; accensa Regina, Edimburgi, quę est totius Regni primaria vrbs, ordinum omnium conuentum egit: vbi duo, licet difficulter, obtinuit; quorum alterum erat, vt filij, sibi paulò ante nati, baptismus publicè

ſancto Eccleſiæ Catholicæ ritu celebraretur; alterum, vt Sedis Apoſtolicæ Nuntius debito cum honore in Regnum admitteretur.

Iam verò nos Antuerpiam cogitabamus, vt illinc naui in Scotiam primo quoq; tempore appelleremus. Portus quidem Itius propior erat: ſed inde ſoluere ob proximiora Angliæ loca minus tutum arbitrabamur. Atqui tunc in Scotia tam ſceleſtum, tamq; nefarium facinus commiſſum eſt, vt illud reminiſci, nedum enarrare animus quodammodò exhorreat.

Rex, variolarum (vt vulgò aiunt) morbo correptus, ne fortaſsis vxorem contagione contaminaret, ſe in ædes à regijs ædibus Edimburgi ſeiunctas receperat; vbi, ſimul ac conualeſcere cœpit, ab vxore ſæpius inuiſitur. quodam autem die cum ſimul cœnaſſent, atq; in multam noctem ſermonem, luſumq; protraxiſſent, quominus itidem ſimul cubarent, excuſationem affert Regina, quòd ſponſam quandam è nobilibus ſuis mulieribus ea primum nuptiarum nocte vſq; ad cubile honoris gratia eſſet comitatura: quē morē ſuperiores Reginæ obſeruare ſemper conſueuerant. Vix Regina diſceſſerat, cum ecce puluis tormentarius, per cuniculos ſubter fundamentum domus coniectus, totum ędificium continuò deijcit, ipſumq; Regem opprimit: quamuis nōnulli non ruina interemptum, ſed, dum

per posticum primo circa ædes audito admotum strepitu in hortum proximum cõfugeret, vnà cum familiari quodam strangulatum, moxq; ædes tormentario puluere deiectas fuisse malint. Planè constat, exangue Regis corpus in horto repertum nullo affectum vulnere, nigram tantummodò circa collum maculam habuisse. indignissima hac Regis diuulgata cęde, ingens omnes horror corripuit; quidam iniquos in Reginam sermones iacere; alij per iniuriam libellos edere: nonnulli Comitem Boduellium, quem cædis nefarię auctorem fuisse conpererant, non sicarium, sed crudelissimum carnificem accusare. adeò interdum vulgus acutissimè indagare, atq; odorati omnia solet. Boduellius, licet hæreticus, Reginæ tamen studiosissimus, fidelissimusq; semper extiterat: nuper eam grauissimo illo seditionis periculo fortiter liberauerat, ab ipsa deniq; perditè amabatur. quamobrem in spem adductus fore, vt Reginam ipsam in matrimonio haberet, primò vxori proprię (quasi propter adulterium fieri diuortium, aliamq; ducere liceret) repudium misit, deinde Regi necem crudeliter machinatus est. Regina post, improbissimos de ea, Boduellioq; rumores dissipatos, verita ne quis populi motus in eorum perniciem fieret, Edimburgo statuit recedendum, ac se vnà cum paruulo filio ad munitam Striuelini arcem recepit; statuto prius (vt simile vero vi-

ro videtur) quid inter ipſam, & Boduellium foret poſtea tranſigendum, nam paucis inde diebus egreſſa Regina, venatum prodire ſimulat: tùm Boduellius, velutí ex inſidijs, ducentis ſtipatus equitibus, illam circumuenire, vimq; ei intendere viſus eſt. Ergò Regina vnà cum Boduellio in arcem regreſſa, confeſtim eum Orcadum Ducem, moxq; maritum ſuũ eſſe declarat, verùm nuptiæ illæ neutiquam fauſtæ, ac diuturnæ fuerunt: quippe quæ non matrimonij dignitate, ſed indigni facinoris ſocietate coniunctæ viderentur. Eo tempore Morauienſis è Scotia aberat, præ cæteris tamen relicto Ledingtonio, qui nouas, vt occaſio daretur, turbas, nouaſq; rixas faceret. Huic quàm facillimum fuit ſpontè omnium in Reginam, Boduelliumq; ira accenſos animos acrius inflammare. Raptim igitur, turbulenteq; exercitu Edimburgi comparato, ſubitò Striuelinum verſus caſtra mouentur. id vbi Regina intellexit, ſecum mulieres tantum, paucoſq; aulicos homines adducens obuiam prodeundum duxit; Venienti debita cum reuerentia aſſurrexerunt. interrogati, quanam de cauſa armati illuc acceſſiſſent, non alia, reſpõdiſſe feruntur, niſi, vt atrocem iniuriam à Boduellio factam, ac crudelem, & indignam Regis necem, vimq; ipſimet Reginæ illatam vendicarent. At Regina noxam Boduellij purgare: nihil non ipſa aſſentiente commiſſum. Quo ſermone adeò ſunt

 com-

commoti, & exarserunt, vt omnes illicò vno ore acclamauerint. Et tu igitur, Domina, apud nos captiua eris: nec mora, ad arcem insulæ intra lacum Leuinum in custodiam mittũt, vno ei tantum lixa, duabusq; infimæ conditionis mulierculis ad ei ministrandum concessis. Boduellius interea sese ad mare in fugam dat: nauem conscendit. quid de eo postmodum euenerit, non satis certum, alij naufragio demersum, alij ab Orcadum Præfecto occisum, alij in Daniam appulsum à Danorum Rege in vincula coniectum, atq; illic miserè extinctum affirmarunt. exploratum quidem habuimus, Morauiesnem in Scotiam reuersum, Principisq; pueri tutorem declaratum, nullum impietatis, nullumuè seuitiæ genus in Catholicos non adhibuisse. Passim bona proscripta; pleriq; mulctati capite; quodq; bonis omnibus acerbissimum, atq; horrendum fuit spectaculum; Arciepiscopus sancti Andreæ, totius Regni Primas, Regio sanguine ortus, septuagesimũ ætatis annum agens, vir pietate, sanctitateq; maximè insignis, Edimburgi sacris per ludibrium indutus vestibus ad supplicium rapitur, publicoq; latronum patibulo suspenditur. Verum enimuerò Morauiensi nihil magis curæ esse, quàm vt Regina è medio tolleretur. Sed & ipsa ad fugam ornandam omnem (vt aiunt) lapidem mouere. Præfecti animum pollicitis sæpius tentare. quem tamen, vt pote Mo-

tè Morauiẽsis amicissimum, corrumpere nequiuit. Nauicula è proximis lacui continentibus locis vi-ctui necessaria in arcem transportabantur. Egit itaq; Regina cum nauiculario, vt litteras, quas ad nonnullos ex suis, & pręcipuè ad Dominum de Betori, Archiepiscopi Glasquensis fratrẽ, dabat, tutò reddẽdas curaret. Scribebat, vt clàm circa littus. op-periretur; futurũ nãq; sperabat, vt se se ex arcis custo dia eripere, atq; ad eos transire posset. Egregiè ad id nauicularius operam præstiterat, donec in suspi-cionem Præfecto venit; qui iccirco vel omnes eius motus obseruare quàm diligentissimè cœpit. Arcis vnica erat porticula: quæ si quando aperiretur, illic Præfectus perpetuò assidebat: clausæ quoq; clauis non ab alio, quàm ab ipso asseruabatur. Accidit quopiam æstiuo die, vt, dum Præfectus ante vige-simam secundam horam coenaret, clauemq; in ip-sius mensæ angulo reposuisset; puer quidam inser-uiens, cum mappam mutare videretur, clauem sur-ripuerit, & ad Reginam detulerit. Regina, illicò vnius è mulieribus suis sordida veste induta, ne di-gnosceretur, vnà cum eodem puero, alteraq; mulie-re per conclaue, vbi Præfectus epulabatur, tran-siens ad portam contendit: qua aperta, tùm è par-te exteriori adeò clausa, vt ex interiori postea vix potuerit aperiri, nauiculam conscendit, soluit, tan-tumq; pueri, ac mulieris ope remigando conata est,

vt in continentē incolumis transmiserit, antequàm Præfectus eam fugisse animaduerteret. E nauiculâ quoddam dederat signum; quo degentes sui circa littus ipsam aduentare facilè possent cognoscere. Ex his Betonium primò obuium habuit; cum quo statim in equum ascendens, totamq; noctem obequitans longam viam confecit, atq; in tutum peruenit. Ad illam protinus confluxerunt, qui se se, fortunas, vitamq; pro eius dignitate recuperanda vltrò offerrent. At Morauiensis contra exercitum instructum mouet, confestimq; Reginæ copias ita profligat, vt ipsamet demum è Scotia cedere cogeretur. Intra Angliæ fines ingressa Betonium ad Elisabettam Reginam eo nomine legat, vt, publica accepta fide in Galliam traijcere possit. Sed quàm eam indignè Elisabetta in custodiam dederit, & quàm asperè tractauerit, deniq; quàm crudeliter, atq; iniustè capite damnauerit, aliàs forsitan edocebimus. Vnum certè prȩterire non possumus, Mariam Scotorum Reginam, licet tot tamque grauibus calamitatibus conflictata fuisset, animum tamen erga Sacrosanctam Religionem Catholicam non modò infractum, sed constantissimum vsq; ad extremum halitum adeò fortiter gessisse, vt, quicquid prius pro humanȩ conditionis imbecillitate minus dignè commiserat, id præcipuo quodam Dei immortalis beneficio visa fuerit expiasse.

Desperatis igitur rebus ad Religionem Catholicam in Scotia pertinentibus, Vincentius, cùm iam legationis suæ munus se non posse exequi videret, nihil sibi magis curæ esse voluit, quàm annuente Sũmo Pótifice ad regendam Ecclesiam suam Montis regalis aduolaret, quò cum primò aduenissemus, non vrbis solum, verum etiam vniuersæ diœcesis loca sacra omni studio visere instituit, ob præteritorum bellorum iniuriam euenerat, vt plures in illa ditione hæretici non modò versarentur, sed priuatis quoq; in domibus impias cõciones haberent, doctusq; nefarios agitarent. Eos Vincentius partim incredibili vigilantia, & dexteritate allexit, vt, prauis dogmatibus damnatis abiuratisq;, Religionis Catholicę doctrinam amplexantes ad Sacrosanctę Ecclesiæ gremium reuerterentur; partim, quos obstinatiores agnouerat, debitis iudicio pœnis affecit Sicq; radicitus intrà paucos dies euulsis prauis hæresibus, tota illa diœcesis mirandum in modum est expurgata. Diuturnas, atq; inueteratas inimicitias, quæ inter plures illius ciuitatis nobilissimas familias alebantur, abolere laborauit, & tandem extinxit, odiaq; mutua ciuium, vix placabilia sustulit, placauitq;. Collegium deniq; è Concilij Tridẽtini præscripto pro puerorum animis ad pietatem, religionemq; informandis instituit.

Iam pridem Pius Quintus in animo habuerat

Vincentium ad Gallorum Regem Nuntium designare. Sed cum Franciscus Baccodius Episcopus Geneuẽsis apud Emanuelem Philibertum Allobrogum Ducem Nuntius Taurini ab hominibus demigrasset, illuc potius mittendum duxit, vt vno eodemq; tempore vniuersali, ac propriç Ecclesiç propter vicinitatẽ vsui esse posset. Prius Pontifici quędam minus grata cum Emanuele Philiberto intercesserant, non ipsius quidem Ducis culpa, sed administrorum quorundam incuria; qui ei, dum Cardinalem ageret, atq; Ecclesiam Montis regalis à Pio Quarto obtinuisset, in ijs, quæ ipsemet pro expellendis hæreticis summopere expetebat, minus affuerant: licet ad id fortassis temporum necessitate coacti. Vbi igitur primò Vincentius Emanuelem Philibertum adiuit, illi hortator, suasorq; esse cœpit, vt hæreticos è Subalpina ditione sua expelleret. neq; enim vlla alia ratione prouinciæ illius securitati prospici posse. Recens Galliarum exemplum præ oculis esse, quæ tàm miserè, tamq; perditè à seditiosis hæreticis affligerentur; nam perspicuum esse, impios hæreticos non alia de causa conscientię libertatem prætendere, nisi vt falsæ Religionis inuolucris, & quasi velo quodam in Principes suos perfidiam, & iniquitatem obtendant. nam qui debitam erga Deum fidem violant, an non & Principibus infideles existãt? quòd si quid sibi à Sede Apo-
stolica

stolica pro rerum suarum incolumitate in dies sperandum, expectandumq; esset, nullam prorsus aliã viam insistendam putaret. Teretes quidem aures, intelligens iudicium, summaq; cum pietate summam coniunctam prudentiam habebat Emanuel Philibertus Dux. quocirca sana Vincentij consilia, vt ab optima fide, & optimo animo proficiscebantur, non modò agnouit, sed & re ipsa probauit. nã auctoritate, atq; imperio confestim Sedis Apostolicæ Nuntio astitit; qui quot quot hæretici in illa Prouincia essent, aut hos eiecit, aut impuros, impiosq; eorum sensus pura, incorruptaq; Catholicæ fidei doctrina emendauit, & ad bonam frugem, vt dicitur, redegit; Ex actis planè Romam transmissis, quosdam è nobilioribus familijs, qui nefaria hæresum peste infecti fuerant, publicè abiurasse constat. Sed & Tendæ Comitissa, licet magnorum Principum potentia fulciretur, Taurino, vbi priuatæ eius ędes à prauis Caluinianæ Sectę hominibus frequentabantur, discedere, ac se Geneuam, turpibus & ipsa hæresum sordibus inquinatã, ad foedissimã illam Christianæ Reipublicæ sentinam conferre coacta fuit. Niciæ inter cæteros Rogli Dominã, auctore Vincentio, abiurauit. Foemina illa sanguinis genere nobilissima, pestiferum hęresis venenũ, quo ipsa pridem correpta fuerat, alijs infundere tãtopere laborarat, vt à Beza illo Geneuensium pseu-

do magistro Prouinciæ Apostola appellaretur. At post quàm perniciosam animi labem eluisset, confestim egit, vt è subditis suis trecenti, & quinquaginta hæretici homines resipiscerent. Memini tunc Emanuelem Philibertum Ducem, vnaq; Tendę Comitem, qui sermonibus pro foemina ad Religionis Catholicæ pietatem instruenda à Vincentio habitis interfuerant, dixisse, eiuscemodi argumentis vel eas vniuersas regiones, quę fuerant contaminatæ, potuisse ab hæresibus reuocari. Hinc Vincentius Pio Quinto Pontifici auctor fuit, vt Emanuelem Philibertum inter cæteros Principes Christianos maximè clarum haberet, vniceq; amaret. Præclarum certè paternæ suæ erga eum beneuolentiæ signum prębuit, cum Michaele Bonellum Cardinalem Alexandrinum ex sorore nepotem, qui Sabaudię res in Vrbe auctoritate perpetuò protegeret, hac vna scilicet conditione voluit declarari, vt sibi quoq;, quoad viueret, in hoc pars maxima reseruaretur; sed longè magis, quando post celeberrimum, sanctumq; illud sociale inter eundem Pontificem, nec non Regem Catholicum, & Remp. Venetam aduersus Turcas foedus sancitum de Emanuele Philiberto vniuersæ classi, & exercitui præficiendo cogitauit. neq; enim ignorabat, Principem illum, qui vel à teneris annis sub Carolo Quinto Cæsare inuictissimo belli summam administrauerat, adeò

virtute, ſcientiaq́; rei militaris præſtantem eſſe, vt non dubitandum videretur, quo minus felici eius ductu, & auſpicijs certa omnino de hoſtibus victoria reportaretur, niſi iam Deus, cuius in primis ope, & auxilio ſummorũ Principum conſilia gubernantur; inſignis illius victoriæ gloriam Ioãni Auſtriaco deſtinaſſet. Quanti verò Emanuel Philibertus probitatem, prudentiam, ſapientiam, cæterasq́; præſtantiſsimas Vincentij virtutes æſtimauerit, nihil eſt, quòd in medium afferamus. palàm eſt enim, ipſum illis tãtum tribuere ſolitum fuiſſe, vt nihil quicquam vnquam in animo haberet, quod non cũ Vincentio communicandum putaret. memoria teneo, Emanuelem Philibertum, quo tempore Vincentius Taurini dupla, vel tripla etiam quartana iactaretur, & me, vt negotia procurarem, ad eum ſæpius mitteret, mihi ſemel, atq́; iterum aſſeruiſſe, ſe Principum omnium fortunatiſsimum fore, ſi vnũ, aut alterum adminiſtrum haberet, qui ſibi æquè inſeruiret, ac Montis regalis Epiſcopus Sedi Apoſtolicæ egregiam, vtilemq́; præbebat operam. Angroniæ vallis, quæ intra alpes ſita eſt non procul Veſulo, Padiq́; fonte, ab hæreticis poſt hominum memoriam ſemper habitata fuit. eam enim antiquitus Valdenſes, poſtremis verò temporibus Caluiniani tenuerunt, natura, ſituq́; locorum, atq́; in primis Gallorũ confinijs ita ſepti, munitiq́;, vt armis nun-

quam

quam depelli potuerint. Egerat Vincentius cum Emanuele Philiberto, vt illuc sibi proficisci liceret; neq; enim diffidebat, quo minus pijs sermonibus, hortationibusq; miseras populorum illorum viuendi conditiones ad Sacrosanctæ Religionis Catholicę institutiones conuertere aliquando posset.

Sed interim mortuo Pio V. Gregorius xiij. creatus Pontifex Maximus, aliam illi continuò prouinciā, in qua multo maiorem pro Dei Ecclesia sementem faceret, indeq; maiorem quoq; messem meteret, delegauit. nam cum in ipso Pontificatus initio Christianorum omnium Principum animos tentare orsus esset, vt foederi pridem aduersus Turcas inito ascribi vellent. Vincentium ad Sigismundum Augustum Secundum Polonorum Regē Nuntium declarauit. quod quidē Emanuel Philibertus admodum iniquo animo tulit. ac quantoperè se se tanti, tàmq; præstantis viri præsentia, & consilio priuatum iri doleret, per litteras Pontifici significauit. quin constans fuit opinio, nonnullos, qui Vincentium apud Sabaudię Ducem tantum auctoritatis habere ægris oculis perspicerent, Sūmo Pontifici, vt illum honoris gratia, siue etiam ob publicū commodum in Poloniam mitteret, suppliciter insinuasse. At dum se Vincentius vię accingeret, illicò Sigismundi Regis obitus nuntiatur; quocirca, vt tādiu itinere desisteret, à Pontifice habuit in mādatis,

dum

dum nouus Rex fuisset electus. Romam quoq; accersitus, in Vaticani Pontificijs ædibus liberaliter, honorificeq; tractatur.

Dehinc Henrico Valesio, Caroli Gallorum Regis fratre, à Polonis ad Poloniæ Regnum electo, confestim Vincentius Summi Pontificis iussu in Galliam proficiscitur, vt ipsi Henrico Regi tùm de amplissimo à Polonis sibi Regno delato gratularetur, tùm frequens Sedis Apostolicæ nomine assideret; illumq; ad Religionem Catholicam in Polonia defendendam, propagandamq; excitaret. Hæc quanta cum fide, ac diligentia præstiterit, re ipsa vidimus comprobatum. Porrò Lutetiæ cum Henricus conditionum capita, è quibus vnum præter consuetudinem inito inter hæreticos in Polonia foederi nimis faueret, à Polonis Legatis allata iure iurando confirmaturus esset, sola Vincentij cohortatione permoti Episcopus Posnaniensis, vnaq; Palatinus Laschius, nec non Dux Olicę, qui è legatorũ numero erant, se se palàm opposuere, ac testificationem contra illud exitiale hęreticorum foedus obsignatum in tabellas retulerunt. idq; licet Ioannes Sboroschius Odolanouiensis (vt vocant) Capitaneus atrox, truculentusq; hæreticus; & ipsemet vnus è Legatis tùm propria animi ferocia, tùm aliorum hæreticorum ope, & auxilio fretus plurimum insultaret, ipsiq; Posnaniensi coràm Rege necem

lingua

lingua Polonica minatus fuiſſet. quò verò Vinçentius Poſnanienſem, alioquin natura timidum, ad præclarum illud opus perficiendum magis accenderet, ſemel ad eum mediæ noctis tempore Aloyſiũ Cardinalem Eſtenſem adducere coactus fuit; qui vel mille ſibi nobiles homines, ſi opus foret, præſidio futuros polliceretur. ſimulac autem peruenit in Poloniam, omnes ingenij neruos intendit, ne à Rege in ipſa inaugurationis ſolenni cerimonia aliud iuſiurandum præſtaretur, quàm quod à ſuperioribus Regibus præſtari ſolitum fuerat; nimirum vt vna hac ratione nouum illud peſtiferum hæreticorum foedus abrogaretur; pro quo approbãdo quãuis Cracouiæ, Vilnæ, & Sandomiriæ Palatini à Rege vehementer etiam atq; etiam contenderent, tamen ab Archiepiſcopo Guiſnenſi Regni Primate, quem Vincentius ad id maiorem in modum excitauerat, repulſam tulerunt. quam ob rem cum dubitaretur, ne tumultu in templo, vbi Rex inaugurabatur, concitato ad arma deueniretur, expedire viſũ eſt, vt Cotqueuiſchius Lituaniç Mareſciallus proponeret, ſatis omninò illis eſſe debere, ſi Rex pacẽ, & tranquillitatem inter diſsidentes de Religione conſeruaret. quod quidem Rex ſe curaturum, nullo tamen iureiurando interpoſito, firmoq; Catholicorum iure, affirmauit. in illis Comitijs, quæ ob Regis inaugurationem Cracouię celebrabantur, ſummis

mis

mis viribus laborabant hæretici, vt, dum Regni statuta confirmarentur, proposita Parisijs capita rata, firmáq; haberentur. Hoc Vincentius continuò oppugnare, Regem adire, alloqui, vehementius admonere, hortaríq; , vt hæreticorũ postulata nihil penderet: quin impunè contemni posse sibi persuaderet. si stabilia Regni diutius retinendi fundamenta iacere vellet , in primis Religiónem Catholicam sarctam tectam seruatum iri curaret. nam si Deo debitus cultus non persoluatur, an & Regibus obsequia debita impendantur? Volueret animo , se à pueritia aduersus hæreticos in Gallijs arma mouisse, insignesq; aliquot victorias consecutum fuisse. Nunc tanta omnium bonorum expectatione ad Poloniæ Regnum ascitus paucos hæreticos , quasi latrantes canes, pertimescere? non horum temeritatem, impudentiáq; corriperet? Auderet, ageretq; fortiter; futurum proculdubio, vt potentissimum Dei immortalis præsidium sibi perpetuò adesse intelligeret, & maximam nominis existimationem non apud Polonos solum, verum etiam apud exteras nationes compararet. Rex igitur, statuta Regni obsignaturus, confirmationis decretum non aliud promulgauit, quàm quod olim in aliorum Regũ, ac præsertim Sigismundi nuper defuncti inauguratione fuerat promulgatum. Huiusmodi Regis decreto hæretici tàm acriter exarserunt, vt de externis

Ora-

Oratoribus eijciendis in Senatu, licet frustra, non alio tamen consilio retulerint, quàm vt Sedis Apostolicæ Nũtium, cui vni profligationem suam accęptam referebant, expellere possent. immo Nuntius Regi persuasit, vt Catholicis tantùm Regni Palatinatus, cæterosq; dignitatum gradus deferret. Tali tempore Andreas Lorichius, natione Danus, magni ingenij vir, à Rege Suetiæ ad Henricum Legatus erat. Hunc cum Vincentius ab hæresi ad fidem Catholicam reduxisset, ad ipsum quoq; Suetiæ Regem instruendum appulit animum. nam & illi sæpius per litteras, necnon per Stanislaũ Varseuiciũ Sodalitatis Iesu Polonum virum nobili genere ortum, doctissimum, ac religiosissimum, sanam puramq; Religionis doctrinam aperire conatus est, & Summo Pontifici persuasit, vt in Suetiam Antonium Posseuinum, & ipsum Sodalitatis Iesu, eruditione, pietateq; præstãtissimũ cõmilitoné mitteret. Sed ecce Henricus Rex de Caroli fratris, Gallorum Regis, morte certior factus, Cracouia clàm discedit, vt primò per Silesiam, indeq; per Italiam ad Regnum Galliç sibi debitum, cuius iam fuerat successor declaratus, aduolaret. Poloni ob clandestinum Regis discessum grauiter exarxere. nec defuerunt, qui in Sedis Apostolicæ Nuntium inueherentur; quidam minas intentare; nonnulli adiuncti hæreticis de Regno adipiscendo cogitare. Populi

auram aucupari, ambire: modò hos, modò illos palàm prensare; se se demum (vt vocant) Piastos declarare. Contra Vincentius pro imminentibus periculis propulsandis summam prorsus diligentiam, curam, operamq; adhibuit, vt Archiepiscopū Gnesnensem, reliquosq; Ecclesiastici ordinis, atq; alios quot quot adire, siue per litteras compellare posset Principes Catholicos viros in fide contineret. neq; enim tunc res secundum leges, nec vt in interregno more maiorum procedebat, sed aperta vi, & libidine eorum, qui Piastum agebant, omnia turbabantur. Piasti nomine appellantur in Polonia quicumque ex Polonis, ad interregnū rebus adductis, Principatum sibi Regium petunt. Vsurpato videlicet Piasti illius nomine, quem post Populum secundū scelestum, ac detestabilem parricidam miserabiliter, vt par erat, extinctum, non humanis suffragijs, sed diuino propemodum iudicio Principē renuntiatum fuisse nouimus. Siquidem tradunt, cum eligendi Regis negotium in varia ambitiosorum hominum studia, atq; in partes contrarias distraheretur, interimq; Polonia in summa omnium licentia diuexaretur, Piastum vnum omnes sibi Principem dari acclamasse, atq; vt erat sordido palliolo indutus, è paruo tugurio, vbi vitam agello modicò colendo, & mellificio tolerare solitus fuerat, ad Regiam deduxisse.

Cæterum, dum post Henrici è Polonia subitum discessum in singulis cuiusq; Palatini regionibus Conuentus haberentur, plurimum laborauit Vincentius, vt Piastorũ petitionibus, & conatibus Reipublicæ causa resisteret. ratione enim, animoq; lustrauerat, ex eorum cupiditatibus dissensiones, & discordias ciuiles absq; dubio erupturas; quibus Regnum, atq; in primis Religio Catholica miserè discinderetur, moxq; Turcarum Imperatori, siue etiam magno Moscouiæ Duci Poloniam inuadendi, atq; aliqua ex parte occupandi occasio daretur. in Conuentu verò generali Varsouiæ celebrato, in quo Archiepiscopus Gnesnensis, cæteriq; Ecclesiastici ordinis Senatores imprudenter assenserant, vt Synodus prouincialis vel ipsis Palatinatuum Nuntijs assistentibus cogeretur, non prætermisit Vincentius, quin rem iam propè explicatam perturbaret, atq; impediret. Siquidem nouerat ab aduersarijs Synodum nationalem, & in ea controuersiarũ inter Ecclesiasticos, profanosq; homines compositionem dolosè prætendi, vt postmodum partim blanditijs, partim minis decretum aliquod contra Religionem Catholicam, Ecclesiarumq; immunitatem, ac libertatem ab ipsis Ecclesiasticis extorquerent. Hæc potissimum deducebat; primam post Concilium Tridentinum in Polonia celebrandam Synodum non nisi Summi Pontificis assensu, &

con-

consilio indici debere. Ad Archiepiscopi quoq; & reliquorum Ecclesiasticorum, vel vniuersa etiā nationis existimationē, & dignitatem attinere, vt aliarum Prouinciarum exemplo, quę fidem catholicam mordicus tenent, nec non ex ipsius Cōcilij Tridentini præscripto nonnulla, quæ ad diuinum cultum, disciplināq; Ecclesiasticam promouendam vsui futura essent, statuta conderentur. id autem, dum esset interregnum, nullo modo effici posse. neminem enim non conijcere, perditos dissolutosq; homines, atq; in primis hæreticos, ne quid nefariæ pestis ecclesiasticis machinarentur, non aliter, quàm auctoritate regia compescendos. An pro ijs, quæ fuissent decreta, stabiliēdis, exequēdisq; non primùm Summi Pōtificis assēsione, & approbatione, deinde Principis auxilio opus esse? sed & Episcopo Cracouiensi attulit impedimentum, ne eo tempore diœcesanam Synodum ageret, in qua proprijs quibusdam cōmodis ductus Palatinatus Nuntios nimis graui in ordinem Ecclesiasticum detrimento adesse volebat.

Iam verò spe ammissa reditus Henrici Regis in Poloniam post legitimā interregni declarationem nihil magis Vincentio curę esse, quàm vt Maximilianus Romanorum Imperator, aut Ernestus filius à Polonis Princeps eligeretur. quod si Poloni spes suas omnes in Maximiliano Cęsare collocarēt, non solùm illius Reipublicæ, Religionisq; Catholicæ

res in illo Regno pacatæ, tranquillę, prosperęq; red di quàmfacillimè potuissent, sed & vniuerso Christiano orbi id magnopere profuturum. Animaduerterent, Regnum Poloniæ tantam sibi vna illa ratione & finium, & fortunæ, & potentiæ accessioné adiuncturum, vt vel ipsi Turcarum Imperatori, nedum alijs formidolosum foret. Accedere etiã, quod Summus Pontifex necessarij, Sanctiq; inter Principes Christianos aduersus Turcas fœderis stabiliẽdi occasionem aliquando haberet. Tam magnum quidem, tamq; potentem Turcarum Imperatorem euasisse, vt tum Christianis omnibus, tum pręsertim Polonis timorem deberet incutere. Eò maius omnino Poloniæ à Turcis periculum imminere, quo minus Regnum illud natura regionis vallatum, munitũue esset. Nec spem in Tyranni illius infidelis pace poni debere, qui è commodo suo tantùm fidem seruare, aut frangere semper solitus fuerit.

Ante diem Comitijs habendis dictã Vincentius Maximilianum Cæsarẽ admonitum voluit, vt pro negotio ex animi sẽtẽtia conficiẽdo Lituanos Masouitis coniungẽdos curaret, è quibus equitum sex millia (cuiuslibet nationis scilicet terna millia) Varsouię præsto essent; qua in vrbe Comitia ipsa indicta fuerãt: neq; verò id, vt alicui vis inferretur, verùm vt aduersarijs, ne quid violenter contra leges Regni facerent, frenum inijceretur; quod ab inferio

ri no-

ri nobilitate, quæ Piasti, Moschiuè partibus faue-bat, eò magis timendum videbatur, quia Podoliæ Palatinus Piastorum primarius, quò propositum si-bi finem consequeretur, & Scytharum in Russiam incursionibus, & vario, atq; ingenti Turcarum terrore vulgus commouere non desistebat.

Comitiorum initio Vincentius multum operæ, & laboris consumere coactus fuit, quò Archiepisco pus sibi persuasum esse vellet, ne de quopiam alio eligẽdo, quàm de Maximiliano Cęsare ad Senatum referret. nam vnà etiam de Suetiæ Rege, & de Moscho se relaturum statuerat, conditione adiecta, vt vnus, hæresibus abiuratis, Religionem Catholicam amplexaretur, alter Grecorum sectam reijceret, Romanamq; Ecclesiam agnoscens, debitam erga Summum Pontificem reuerentiam, obedientiamq; adhiberet. Semel itaq; Vincentius facere nõ potuit, quin ei diceret: Nonne consideras, optime Pręsul, abs te quartum cãdidatum præteriri? Percunctãti Archiepiscopo, ecquisnã quartus ille esset: Imperator Turcarũ, inquit. Cumq; admiraretur Archiepiscopus, à Sedis Apostolicæ Nuntio Turcarũ Imperatorem nominari: ne mireris ait Vincentius. etenim si Ecclesiastici ordinis, totiusq; Reipublicæ Polonæ primario Senatori vicinitatis gratia de hęretico vno, & de scismatico altero referre liceret, nonne de infideli sub conditione, si se Christiana fide initiatum

iri

iri promiserit, pariter referri licuerit? sicq; Primatis Regni sensus popularis penitus erit, vt potè qui catholicis, hæreticis, scismaticis, infidelibusq; arridebat. His vbi Archiepiscopus sententiam illã suã à sedis Apostolicæ Nuntio impugnari sensisset, excusationeq; sibi veniam dari postularet, ne, si quæ iam pollicitus fuerat, non præstitisset, inconstantię nota sibi inureretur; Constantiam quidẽ virtutem esse, asseuerabat Vincentius: quid verò à virtute semina malorum spargentur? eritne è dignitate illius, qui in Polonia ordinis Ecclesiastici caput esset, vt dum noui Regis electioni daretur opera, hæretici, aut scismatici mentionem faciendam putaret? quãnam apud Summum Pontificem excusationem afferet? quin diligẽter expenderet, quàm grauibus inde incommodis, difficultatibusq; Respublica afficeretur. etenim omnibus patere, si de vno, aut altero eorum à Primate fuisset relatum, posse facilè negotiũ confici, nulla postmodum conditionum habita ratione; Optimo igitur de Nũtij Apostolici sententià capto consilio, Archiepiscopus ad solam Maximiliani Cęsaris petitionẽ promouẽdã appulit animũ.

Maximiliano in primis studere videbantur Lituani, spesq; non exigua habebatur, vt illis maiori ex parte Masouitæ, & Prusi coniungerẽtur. Quò cautius autem pro Maximiliano ageretur, Vincentius incumbere, vt, quatenus opus esset, comitia illa,

tan-

tantiſper protraherentur, dum aduerſa nobilitas diſcedere cogeretur, eo tamen animo, vt Lituani, & Maſouitæ præſentes adeſſent; ad hæc ne comitia, ſicuti Piaſtorum opera timendum erat, diſſoluerentur: namq; id, ſi euenisſet, non ſolum Moſcho, qui res ſuas interea commodius tractare potuiſſet, plurimum adiumenti attuliſſet, verum etiam Turcas in Regnum, vnde poſtea difficulter expellerentur, propter Piaſtorum ambitionem introduxiſſet. inſuper Vincentius confeſtim Maximilianum de periculo, in quo verſabantur, admonuit, ne nobilitas, vbi ſeceſsionem feciſſet, quempiam alium tertium ſtatim eligeret. Sin verò, quod futurum omninò ſperabatur, ipſum Senatus Regem declaraſſet, ſummam rei in celeritate conſiſtere. Præſentia itaq; auxilia præpararet, quibus cõfeſtim Regnũ ingredi poſſet, antequàm aduerſarij ſubſidium à Turcis petendi tempus daretur.

Poſtremò Archiepiſcopus electionis decretum, quo Regnũ Maximiliano Cæſari deferebatur, vniuerſo ferè Senatu, necnon Lituanis, Maſouitis, Pruſſis, atq; è nobilitate non paucis aſſentientibus promulgat. Ad templũ ſubitò accuritur. ſacer hymnus, Te Deum laudamus, de more ſolemniter decantatur. idq; licet prius aduerſarij vehementius Archiepiſcopo minati fuiſſent, atq; omnia, quæ pro Maximiliano gererentur in Apoſtolici Nuntij odium re

uocare

uocare contenderent. Cum verò se se in proprium circulum recepissent, liberiusq; obloquerentur, ad Regni Marescialllum nuntios mittunt, quò impedirent, ne ab ipso quoq; electionis decretum promulgaretur. Præterea Annæ Sigismundi Secundi Regis sorori, quam infantem vocabant, per Sandomiriæ, Belzæq; Palatinos sibi in animo esse significant, vt illam Poloniæ Reginam faciant, dummodò ipsa Principi Transyluaniæ nubere velit. Vincentius omni tunc cura, studio, ac diligentia eniti, vt auersam, seiunctamq; nobilitatem ad Senatus coniunctionem alliceret. Annæ infanti suadere, vt Transyluani nuptias, tanquàm Reipub. Polonæ perniciosas, recusaret: futurũ, vt è Senatus consulto, quod à Maximiliano Cæsare approbari debebat, Ernesto Austriaco, Maximiliani ipsius filio, posset in matrimonium collocari.

Tùm per litteras Maximiliano instare, vrgere, vt, quam maximam posset pecuniã, statim curaret, quò præsidijs maioribus Cracouia muniretur, firmareturq; & Russię rebus, quę non modò à Scythis, verùm etiam ab ipsius prouinciæ nobilitate turbari poterant, consuleretur; copias compararet, quibus quàm primùm ad Olomutium Morauiæ saltem accederet. neq; enim dubitandum, quin, si primus Poloniæ fines attingeret, in Regni possessionem admitteretur. Tarditatem, & procrastinationem non

modò

modò multa ferre incommoda, ſed eam quoq; fore odioſam. Magna diligentia opus eſſe; ab ea vniuerſam rem pendere. quòd ſi aduerſario daretur ſpatiū, fore, vt ingentia pericula non ipſi ſolùm Poloniæ, ſed & toti Chriſtianæ Reipublicæ impenderent. nā quamuis forſitan Transyluanus cum Romanorum Imperatore contendere minus vellet, ad id tamen ſine dubio à Turca impelleretur. nihil ergo eſſe, cur iam amplius moram interponeret, ſed iam accelerraret, vt & Turcæ, & Transyluano malum intentandi facultatem adimeret. ſibi deniq; perſuaderet optatiſsimo ſuo in Poloniam aduentu, quaſi oriente ſole, omnes irarum, odiorum, ſeditionumq; tenebras è Polonorum animis depulſum iri.

Oratores Cæſarei interea, & qui à Senatu ad hoc fuerant deſtinati, pactiones inter Maximilianum, & Regnum ſeruandas firmant: rurſum electionis decretum promulgatione à Regni Mareſciallo itidem facta corroboratur: quin etiam hymnus, Te Deum laudamus, ſolemni ritu, magnaq; nobilium frequentia iteratur. non iccircò tamen pacati aduerſarij, ſed nimis præfractè ſuſceptam cauſam defendentes conuentum generalem Andriouiæ, ab vrbe Crocouia decem millia paſſuum, indicunt. quo tempore Transyluanum quoq; in locum illum conuenire poſſe arbitrabantur. obuiam ei vſque ad Regni fines prodeundū ſtatuunt. præterea nobiles ſuos ar-

matos omnes non secus, atq; ad bellum proficiscentes, conuentui interesse iubent.

Hi pro odio, quo Austriacos prosequebantur, & vt externis, domesticisq; præsidijs munirentur, Infantem Annam, vnaq; Transyluanum Regno præficiendum proposuerunt; fore enim confidebant, vt Transyluanus ipse tùm propter vicinitatem, tùm propter Turcarum auxilia eam militum vim subitò colligere posset, quæ ad rem gerendam necessaria videbatur. Nec diffidebant, quin Sborosciæ gentis opera vrbem, arcemq; Cracouiæ, vbi Reges inaugurari soliti sunt, occuparent. Cracouiénsem quoq; Episcopum, qui de Maximiliano eligendo assentiri noluerat, in partes suas adduxerant.

Inter tot, tantasq; turbas Vincentius factionem Austriacam in officio continere non destitit. Palatinum Laschiū Viennam statim mittendum duxit, qui Maximilianum de his omnibus erudiret, & ad omnem cunctationem abijciendam stimularet. Maximiliano celeritas maiorem in modum inculcabatur, non solùm vt Olomutium quàm primum iret, electionisq; decretum acciperet, sed etiam, quod maximè opus erat, ipsius Laschij ductu copias ad Lauscoronæ arcem, quæ Cracouia quattuor millia passuum distabat, præsidio firmandam mitteret. nam qua Laschius virtute bellica pollebat, hostes quā facillimè repressisset, ac præsertim si Christophorus

Sboro-

Sborofcius Cæfaris intimus familiaris illi fuiffet adiunctus;à quo etiam fpes fratribus Sboroſcijs fuis cum Maximiliano gratiam ineundi afferri potuiffet.etenim Poloni homines non ita funt pertinaces, vt de fententia femel fufcepta deici aliquandò nequeant. Perfpectum fanè eft, iam à Palatino Cracouiæ orationem, quam ad Maximilianum, fi in Poloniam proficifceretur, de fe in gratiā reconciliando, fuppliciter haberet; copiofam fuiffe confcriptā. Ex quo fumma interdum negotia, quæ ab initio, atq; ex opportunitate quàm facillimè conficerentur; amiffa poftmodum occafione, vix magnis impēfis, & conatibus ad exitū perduci poffe probatur.

In Andreouienfi verò non legitimo Conuentu abfq; primatis authoritate cōuocato, poft magnā inter Piaftos, Batorianofq; contentionem, cum ex Piaftis alter alteri in petitione cedere noluiffet, Stephani Batorei Transyluani Principis, infantifq; Annæ electio ijfdem, quæ in Varfouienfi feceffione inftitutę fuerant, conditionibus approbatur, & confirmatur. Oratores quidem Cæfarei illic aderant: non tamen, nifi confecto negotio, locutum intromifsi; nec aliter, ac fi dimicandum foret, in armis excepti fuere.

At non his fracto animo Vincentius effe. irrò. Maximilianum, ne de Regno defperaret, commonere, dummodò properaret. neq; enim à Turcis; qui,

vt exercitum in Poloniam mitterent, Pannoniç munitiones denudare nollent; posse subitò auxilia Batoreo suppeditari: sed iam, si adhuc Regnum assequi vellet, festinaret; si amittere, cunctaretur. Fabiũ illum quidem Maximum olim rem Romanis cunctando restituisse. atqui Maximilianus ipse Romanorum Imperator caueret, ne magnum tùm sibi, tùm vniuersæ Christianç Reipublicæ detrimentum cunctando importaret. omnes, qui eius pietatem, prudentiam, animiq; magnitudinem nossent, plurimum admirari, cum toties edoctum res ad tàm excelsam prouinciam suscipiendam necessarias opportunè non præparasse. manifestò, & quodammodò manuteneri, si confestim ad Regni limites appropinquasset, aut saltè Laschium ad Cracouiam vrbem propugnandam misisset, & Andreouiensem Conuentum dissolui, Nobiles, qui secesserant, facilè in partes suas pertrahi potuisse. Cunctationem certè suam (quasi Conuentus illius acta legatorum suorum præsentia fuerint confirmata) aduersarijs animos addidisse, vt nihil sibi non audendum arbitrarentur.

Cum verò nuntiaretur, Maximilianum electionis decretum, conditionesq; ab Oratoribus Polonis allatas nondũ accepisse, verùm differre, donec qoddam à Batoreo responsum ferret, adeò perturbatus est Vincentius, vt facere non potuerit, quin cũ Tor-

cellano

cellano Episcopo, qui eo tempore Sedis Apostolicę Nuntium apud Maximilianum agebat, per litteras cum ipso quoq; Maximiliano communicandas expostularet. Batorei responsum expectandum ducitis, vt, sit ne vobis Regnum capessendum, postea consulatis. An non satis perspicuum est, Batoreum & tanquam rerum magnarum cupidum hominem, & tanquam Turcarum clientem, vt regnum obtineat, omnia curaturum? quam vos sępe Regnum primo occupanti esse obuenturum admonitos voluit. Rem, vt facitis, differte, & procrastinate: vires augendi, &, si opus fuerit, auxilia è Turcis habendi aduersario tempus date. hæc quippe Regni amittendi, perdendiq; vna prorsus est via. Num vobis in eo consilio cunctandū ducitis, quod nisi peractum laudari non potest? Approperādum omnino, vt Regnum sine periculo, & sine cęde acquiri, Turcisq; inuadendi occasio adimi queat. A nobis constanter sanè stant maximè strenui, primariiq; Poloniæ Duces, Laschius, nec non Podolię Palatinus, vnaq; Secignoschius; sed quid hi Cæsaris auxilio, pręsentiaq; destituti assequi poterunt? Eia igitur vobiscum tandem serio agite Sin minus omnia è vestigio in peius mutata videbimus. omnes enim tantò magis ad aliorum partes confluent, quanto magis verentur, ne Batorei loco à vobis Turcæ ingenti primum huius Reipublicæ (quod Deus auertat) deinde vestri, qui viciniores

niores estis, postremò reliqui Christiani orbis pernicie in Regnum hoc introducantur. His Vincentius incitamentis Maximilianum ad sedulò vrgendam prouinciam impellere conatus est. quibus tamē (quod quidem permirum fuit) Maximiliani animus commoueri minimè potuit.

Hinc aduersarij audaciores facti, viribus quotidie maioribus augentur. Anna infans illicò Varsouia Cracouiam tendit. Batoreus sine vllo impedimento, vel commodè etiam Regnum ingressus Cracouii venit. illic cum Anna infante Regni insignia accipit, & matrimonij solemnia obit. stata cerimoniæ à Cuiauiensi Antistite ob Primatis absentiam; assistentibus Prisimiliensi, & Chelmensi Episcopis, conficiuntur.

Tunc magnoperè timendum videbatur, ne teterrimum, funestumq; Ciuile bellum in Polonia susci-taretur. in id igitur Vincentius omni cogitatione, curaq; incumbere, vt ineundæ concordiæ modus aliquis proponeretur. quod non solum Oratoribus Cæsareis Varsouiæ demonstrauit, sed ad ipsum quoq; Maximilianum Cæsarem quàm diligentissimè perscripsit. summa concordiæ propositæ à Vincentio erat, vt quandoquidem Maximiliani Cæsaris, Ernestiq; filij nomen apud plerosq; Polonos, qui vtrumq; læserant, haud quaquam gratum dignoscebatur, ad Matthiam ipsius Maximiliani filiū natu minorem

animus

animus intenderetur. E dignitate siquidem tum Maximiliani Cæsaris, tum Annæ infantis, Transyluaniæq; Principis futurum esse videbatur, si Archidux Matthias vxorem duceret Regis Suetiæ filiam, eâ tamen lege, vt puella etiam tùm declararetur hæres & Reginæ Suetiæ matris, & Annæ materteræ in bonis omnibus, quæ in Regno Neapolitano, & Ducatu Brunsuicensi vtrisq; obueniebant. Ad hæc verò recuperãda Maximilianus authoritatem suam ita interponeret, vt ex iis Anna, quoad viueret, fructus capere posset. Porrò Matthias, quem optima, præstantissima, vereq; regia indole præditum esse compererant; in Polonia simul cum vxore apud Annã educaretur: vbi linguam Polonicam addiscere, & adhuc tenerum animum Polonorum moribus, institutisq; imbuere posset. hinc quippè fieret, vt & ipse Iagellonico sanguine ortus, & Casimiri tertij Polonorũ Regis abnepos vetustissimum illud Iagellonum genus tàm benè de Poloniæ Regno meritum vnà cum vxore veluti ad vitam reuocaret. Quòd si olim Poloniæ ordines sub Ludouico Heduigim, sub Iagellone Vladislaum hæredes declararunt, ac postremò sub Sigismundo primo Sigismundũ Augustum non modo hęredem constituere, sed Regno etiam viuente patre inaugurare voluerunt, in rem multò magis futurum, si sub Anna, & Batoreo regnantibus Archiducem Matthiam Regni successorem renuntiarent,

rent, & corona quoq; regia insignirent. Etenim Princeps ille nondum decimum octauum ætatis annum agens, vt lingua, vita, & moribus breui futurus esset Polonus, ita cunctas imminentis belli ciuilis causas præcidisset; & cum maximo totius Christianæ Reipublicę commodo veram amplissimo illi, ac nobilissimo Regno pacem, & tranquillitatem attulisset. Non parui videbatur momenti, quòd eum Poloni nullo vnquam modo læserant, immo dum in ipso ætatis flore summis, ac maximis beneficijs, nempè dignitate regia ornarent, magnopere sibi deuincirent. huiusœmodi certè via Maximilianus cum sui nominis existimatione, ac dignitate ius suum Regno cócedere potuisset; ac nó solú Lituanos, & Prussos ad concordiam inducere, verùm etiam Moscum à cunctis belli rationibus amouere. quò autem in posterum omnia (quoad fieri posset) tollerentur impedimenta, statuendum, ne, si Anna extremum diem obijsset, Bathoreus aliam vxorem duceret, néc contra, si is viuis decessisset, illa alteri nuberet. De Matthia verò, & Sueca coniuge, si hæc maritum morte anteisset, ille alteri, quàm è Reginæ Annæ voluntate, matrimonio ne iungeretur. At si Matthias ante extremum vitæ diem morte confecisset, Sueca Princeps Archiduci Maximiliano & ipsi Cæsaris filio nuptui traderetur. Posse quidem omnia ita constitui, & priuilegiorum, quæ ad Regni immunitatem,

liber-

libertatemq; spectabunt, habita ratio videretur. De Turcarum Imperatore deniq; non timẽdum, quin ob huiusmodi concordiam metu ad pacem cum Republica firmandam adducatur.

Hæc dum à Vincentio proponerentur, Batoreus interea progredi nõ cessauit. expugnata enim Lauscoronæ arce, sicq; maioribus præsidijs munita Craccouia, iter Varsouiam versus dirigit. Varsouia primaria est Massouiæ vrbs in omnium ferè Regni Prouinciarum medio sita, atq; adeò commoda, vt si quando de rebus publicis sit consultandum, omnium fermè Comitiorum, Conuentuumq; quasi campus existat. Eò confestim perrexit Batoreus, non modò vt Massouiam sibi deditam confirmaret, verùm etiam vt Lituaniam, Prussiamq; ad suarum partium studium pelliceret. At non illum Varsouiæ expectandum arbitratus est Vincentius, ne ipsum graui in Maximilianum præiudicio Regem salutare, atq; agnoscere cogeretur. nam quamuis (quod Oratores quoq; Cæsarei opinabantur) si semel agere cum Batoreo commodè potuisset, facilè cum eo concordiæ negotium transegisset; non tamen, nisi ad id prius à Maximiliano facultas haberetur, tentandum existimauit; ne à mandatis, quæ sibi Summus Pontifex pro Maximiliani causa dederat, vel transuersum quidem vnguem discessisse ab vllo vnquam argui posset. Inde igitur se se Lo-

uicium, quo in loco Archiepiscopus Gnesnensis degere solebat, vnius diei itinere contulit. illuc statim Batoreus Tencini Comitem Castellanum Voinicensem, nec non Herburtum Sanocensem Castellanum mittit, qui Vincentium ad ipsum, tanquàm Regem, conueniendum, agnoscendumq; inducerent: sin minus, ei, ne in Regno commoraretur, enunciarent. Ijs respondens Vincentius ostendere non destitit, nihil à se posse, aut debere committi, quod Maximiliani Cæsaris iuri aduersaretur, repugnaretue. Constare enim Cæsarem prius Lituanis, Prussisq; omnibus, itemq; Senatus maiori parte, pluribusq; ex nobilitate assentientibus fuisse electum. Nec obstare, quòd Transyluanus celeritate Maximilianum præuenerit, Regnoq; à suis fuerit inauguratus. nam nondum compertum, vter omnium ordinum authoritate approbandus foret. A Summo itaque Pontifice, eiusq; Nuntio Transyluanum vti Regem haberi non posse, ne manifesta Cæsari iniuria inferretur. quin conuenire, vt Pontifex, postquam Maximilianum pro Regni Poloniæ, vel vniuersæ etiam Christianę Rei publicæ incolumitate debitis, honestisq; rationibus eligendum curauerat; electionem itidem legitimè factam tueretur, donec aliter fuisset ab Ordinibus omnibus declaratum. Sibi quidem nihil magis in animo vnquam fuisse, quàm vt publicæ paci,

tranquillitatiq; atq; vnà Religionis Catholicæ in Polonia conseruationi consuleretur. Neque verò alicui ideò suspectum esse debere, quod Maximiliani iustam causam defendisset; deniq; si (quod maiorem in modum doleret) Transyluaniæ Princeps falsam de se iniectam opinionem huiusmodi pertinaciter retinuisset, non defuturum, quo minus Polonia cederet. Cum allatum esset, postridie manè Batoreum Louicij affuturum, vt ad Nuntij Apostolici colloquium, congressumq; perueniret, repentè Vincentius noctu discessit, atq; alium in locum duo Polonicorum passuum millia processit. Vnde postea Batorei mente melius perspecta, & tùm publica ab illo fide accepta, tùm nobili quodam itineris comite adiuncto Vratislauiam extra Poloniæ fines in Silesiæ prouinciam eo animo profectus est, vt Summi illic Pontificis mandatis, quibus, quid facto opus esset, scire, posset; quemadmodum par erat, præstolaretur. Vincentij certè suasu Pontifex Maximus ad Maximiliani causam sustinendam primò xxv. nummûm aureorum millia erogauit, deinde Ioãnem Cardinalem Moronum Sacri Collegij Decanum, rerum vsu, experientia, prudentiaq; præstantissimum virum, ad Maximilianum ipsum legauit. Hunc Vincentius Vratislauia de rebus omnibus, & præcipuè de propositis concordiæ ineundæ conditionibus diligenter admonuit:

monuit: in omnibus deniq; adeò egregiam operam præstitit, vt Maximilianus nequaquã sibi, quemadmodum antea fortassis ob Henrici Galli electionem grauiter questus fuerat, verba data esse, sed fide optima, moreq; Romano secum Sedis Apostolicæ nomine actum fuisse, re vera intelligere potuerit. Sed vt plerunq; incerti, fallacesq; sunt humanorum consiliorum exitus, immaturus Maximiliani Cæsaris interitus, quo tempore ab ipso Ratisponæ Comitia celebrarentur, continuò spes, omnesq; rerum illarum actiones euertit.

Post Maximiliani obitum nihil magis Summo Pontifici expedire visum est, quàm vt Vincentius in Poloniã reuerteretur, & Stephano Regi debita officia tribueret: quod & Rex ipse efflagitarat. Ad Vincentium quidem litteras, quibus eum in Poloniam inuitabat, plenas humanitatis dederat. nam licet illum nunquã vidisset, vel etiam antea ob Maximiliani causam suspectum habuisset, semper tamen admirandam tanti Viri sapientiam plurimi faciendam censuit. Inter cæteros, qui Stephani, tanquam non legitimè electi, dominationem, authoritatemq; nollet agnoscere, Gedanensis Ciuitas erat, forsitan ad id etiam ab externis quibusdam Principibus incitata. Gedanum ad ostium Vistulæ fluuij, qui mare Balticum influit, celeberrimum Europæ Emporium habetur. portus ibi amplissimus;

in quo

in quo nonnunquam amplius, quàm trecentæ one rariæ naues è diuersis orbis partibus appulsæ conspiciuntur. Ciues omnes mercatuæ operam dant. Rempublicam autem coniunctim, communiquè iure ità administrant, vt mores, immunitatésquè suas mordicus tueantur. Tunc ergò hos Stephanus Rex armis oppugnare aggressus est, ac per vim sibi ad priscam, solitamq; erga Reges Poloniç obedientiam præstandam, nec non tributum conferendum adegit.

Cum verò primùm Vincentius Stephanum Regem adijsset, duo illi potissimum inculcauit: quorum alterum erat, vt se se Religionis Catholicç acerrimum defensorem, propugnatoremq; re ipsa declararet; alterum, vt cum Rodulpho Maximiliani filio Romanorum Imperatore electo pacem, concordiam, amicitiamq; confirmaret. Hisce namq; rationibus & domesticas Regni Poloniæ res facilè compositum iri, & Turcis viam intercludi, ne reliquam Pannoniam occupare, aut in Trãsyluaniam irruere possent: quemadmodum planè non absque totius Christianæ Reipublicæ periculo timendum videbatur, si inter duos Principes illos bellum fuisset commotum. Dum autem Synodus Prouincialis, de qua pridem Summus Pontifex admonitus fuerat, Petricouię celebraretur, impetrauit Vincentius non solum vt iurisdictionis ecclesiasticę, quam

hæretici magnoperè impugnabant, debita conseruandæ ratio haberetur, verùm etiam vt Tridentini Concilij decreta sine vlla exceptione reciperentur. Quod in primis Stanislaus Hosius Cardinalis Varmiensis, vir doctrina, pietate, morumq; sanctitate maximè clarus, qui tunc in vrbe erat, tãtoperè apud Summum Pontificem commendauit, vt vnius Montis regalis Episcopi opera, atq; industria & religionem Catholicam propagatam, & Sedis Apostolicæ authoritatem plurimum in Poloniæ Regno auctam fuisse sæpius affirmarit. Tantum omninò Rex Stephanus summæ Vincentij prudentiæ, integritatiq; tribuit, vt eum omnium consiliorum suorum participem faceret. omnia ei, quæ, vt Smolenschi, & Poloschi Palatinatus, nec non Liuoniæ partem Regno Poloniæ ademptam recuperaret, de bello Moschis inferendo cogitabat, & rationes, quibus, si daretur occasio, arma aduersus Turcas mouenda essent, aperuit. Nam si Summi Pontificis authoritate, quod Vincentij ipsius hortatu mirum in modum optabat, Philippo Hispaniarum Regi Catholico iungi amicitia sibi aliquandò contigisset, fore confidebat, vt breui orientale imperium è Turcarum Tyrannide eximeretur. Proinde si quandò sese huiusmodi occasio obtulisset, rectà per Transyluaniam, Moldauiamq; validum exercitum Constantinopolim versus ducere, vrbemq; illam imperij ca-

rij caput expugnare animo agitabat; nimirum vt præ cæteris Turcarum immanitatem, ac perfidiam cognitam, perſpectamq; habebat, ita acerrimo eos odio proſequebatur; & quicquid ab ijs in Christianos commiſſum eſſet, publicè, quo ad fieri poſſet, vindicare etiam atquè etiam expetebat. Quo verò tempore Vincentio Cracouiæ ſucceſſum fuit, Rex Leopoli in Ruſſię prouincia erat. Diſceſſurum itaq; Vincentium, quem alloqui plurimum deſiderabat, per nobilem quendam primarium inuiſit. omnia illi beneuolentiæ officia defert. pretioſiores inſuper pelles, zibellinos appellant, dono mittit. quod tamen donum Vincentius accipere recuſauit; quippe qui vnum tantum in lucro deputandum arbitraretur, ſi impoſitum ſibi onus è Sedis Apoſtolicę dignitate, ſacroſanctæq; Religionis Catholicę in Regno Poloniæ defenſione ſuſtinuiſſet. Profectò ego Regis ipſius litteras præ manibus habui; quibus nihil ſibi in omni vita optabilius, iucundiuſuè euēturum aſſerebat, quàm ſi pro tanto viro poſſet aliquandò egregiè laborare.

Cæterum è Poloniæ legatione Vincentius Romam venit, vt Summo Pontifici rerum omnium, quas geſſerat, rationem exponeret. Dum autem ad Montisregalis Eccleſiam ſuam cogitaret, eum Pontifex in Vrbe detinuit, ac congregationi; quę ob faſtorum, anniquè correctionem, emendationemq;

 ſucta

fuerat instituta, pręfecit. Siquidem Catholicę Romanæ Ecclesię dignitati tuendę, nec nō totius Christianæ Reipublicæ commodo plurimum expedire compererat, vt quod olim Concilij Nicæni patres de festi Paschatis celebratione decreuerant, id certa quadam, constantiq; ratione vnà cum fastorum restitutione in posterum obseruaretur. huiusmodi planè arduum, ac difficile opus sæpius anteà tentatum erat. hoc enim in Concilio Constantiensi Petrus de Aliaco Cardinalis Cameracensis, homo diuinarum, humanarumq; rerum peritissimus, aggressus fuerat, atq; exindè Nicolaus Cusanus Cardinalis eruditissimus persequi studuerat. hoc quoq; postea in Concilio Lateranensi doctissimi alij, amplissimiq; viri licet diligenter, frustrà tamen curauerant. Etenim diuino consilio statutum erat, vt res tanta, & quæ tantoperè ad Catholicæ Ecclesiæ, & Christ. Reip. dignitatem conseruandam, amplificandamq; attinebat, vnius præcipuè Vincentij studio, cura, industriaq; ad Dei immortalis laudem, perpetuamq; Gregorij xiij Pontificis Max. gloriam intrà paucos dies perficeretur, atq; in tabulas publicas relata vniuerso Christiano populo obseruanda proponeretur.

Sed en repentè, mortuo Emanuele Philiberto Sabaudiæ Duce, noua rursus Vincentio graues pro Dei Ecclesia extra Vrbem perferendi labores offer

tur

tur occasio. Summus namq; Pontifex, qui ob hu-
iusmodi Principis immaturum interitum posse in
Cisalpinis regionibus inter Galliæ Hispaniæq; Re
ges bellum excitari timebat, illum ad Carolum
Emanuelem, Philiberti filium, eo animo legauit,
vt pacem, concordiamq; seruandam curaret. Erat
tum Carolus Emanuel adhuc puber, verùm qui sin
gulari ingenio, atq; animi magnitudine ætatem
longè superaret. Belli ansam dare videbatur mu-
nitissima arx Carmagnolæ. Hac primùm vnà cum
Salutiarum tota ditione Bellagardæ Maresciallus,
Carolo Birago inde deiecto, potitus fuerat, post
Bellagardæ autem obitum Philibertus Dux, ne for
tassis à vicinis hæreticis occuparetur, militum suo-
rum præsidio tenuerat. Postremò, Philiberto ip-
so vita functo, statim Gallorum Rex sibi restitui
petit; & Gondium Retzij Maresciallum, qui ne-
gotium cum Carolo Emanuele Duce ageret, in
Italiam mittit. Tunc Vincentius Summi Pontifi-
cis nomine Ducem hortari, vt tum rerum suarum,
tùm totius Italiæ securitati consuleret. Carmagno-
læ negotium magna cum prudentia tractandum,
si restituendam decerneret, ità transigeret, vt non
metu adactus, sed recto consilio ductus videretur;
è restitutione demùm sibi aliquid commodi com-
pararet. sin verò retinendam putaret, vires suas di-
ligenter metiretur, animaduerteretq; ad imminen

tes Gallorum impetus propulsandos sibi Summi Pontificis, Hispaniarumq; Regis subsidio opus esse. Dux se omninò retenturam sæpius asseuerauerat, ad id etiam Pontificis rogata sententia. Sed vt iuniorum Principum animi in consultando facilè in contrarias partes distrahuntur, subitò nonnullorum opera, qui apud eum plurimum poterant, non solum Carmagnolam restituit, verum etiam Centallum, quem locum Anselmus Auinionensis Bellagardæ alumnus firmissimis præsidijs dudum muniuerat, Gondio dedendum curauit. qui restitutionem Duci persuaserant, fore aiebant, vt vna huiusmodi ratione sibi Galliarum Regem deuinciens, ad Geneuæ expugnationem animum posset aliquando intendere. Gallos enim illi non solum impedimento non futuros, sed & auxilium allaturos. quin de re tota ab ipso Gōdio libellos obsignatos constat. Non mirum sanè Ducem, qua pietate, ac quo Religionis Catholicę studio ardebat, iniecta sibi expugnandæ Geneuæ spe, adduci potuisse, vt cum Gondio nullam aliam proprij commodi rationem iniret. At paulò post, quodnam sanius cōsilium fuerit, facilè cognoscere potuit. nam cum ad Geneuam arma mouisset, Rex Galliarum tam acerbè in ipsum inuectus est, vt primo quoq; tempore exercitum ab Vrbis illius obsidione reuocare necesse fuerit.

Iam verò de vxore à Carolo Emanuele ducenda agi cæptum. alij aliam: quidam etiam Vandomam Henrici Nauarræ Regis sororem proponút: quæ licet hæretica esset, se se tamen ad pium mariti viuendi institutum transferret. Pro dote non solum Vandomi Comitatum cessurum, sed & ei forsan Regni Nauarræ titulum aliquãdò accessurum. Hanc continuò Vincentius acriter improbare. Duci ostendere, nullo modo Principem Catholicum mulierem in matrimonio habere debere, quæ hæresis veneno infecta, alios quoq; inficere proculdubio studuisset. Pro comperto haberet, virus huiusmodi, quod mulier ab vberibus hausisset, posse fortassis ad tempus intra pectoris arcana celari, non tamen deponi. immo quò diutius collectum, atq; inueteratum fuisset, eò magis mortiferum ad regionum illarum perniciem postmodum erupturum. An non in Gallia mulieres hæreticas plurimorum præstantium hominum mentes ad impietatem induxisse? Vllasnè vnquã dignitatis, aut concordiæ plenas cum heretica nuptias futuras esse? quotquot demùm de Vandoma sibi mentionem fecissent, hos pessimos, infidosq; consultores habendos. Si splendidissimã, ornatissimam, vereq; regiam vxorem ducere cuperet, ad vnam Hispaniarum Regis filiam animum aduerteret. Illam non piè modò, sed & religiosè eductam preclarissimum

 pudo-

pudoris, prudentiæ, aliarumq; virtutum omnium specimen allaturam. Ergo Carolus Emanuel quemadmodum nihil antiquius habebat, quam vt Religionis Catholicæ rebus in ditione sua optime subsisteret, sic ei persuaderi quam facillime potuit, vt & à propositis Vandomiæ nuptijs abhorreret, & Catherinã Regis Catholici filiam sibi matrimonio iungi maiore in modũ expeteret. Interea Gregorius Pontifex Max. Sacrum Collegiũ auctu rus, vna cum decẽ & octo alijs præstantissimis viris, quasi clarissimis Ecclesiæ luminibus, ipsum quoq; Vincentiũ Card. creauit; ac quanti singulares, & illustres virtutes eius penderet, apertissime demonstrauit. Vincẽtius itaq; Card. declaratus, Montisregalis ab Ecclesia sua, quã semper studiosissime coluerat, voluit nuncupari. sacrum de more pileum à Pontifice transmissum Taurini ipsiusmet Caroli Emanuelis Ducis manu accepit. Ingens inde omnium in illa prouincia applausus, ingensq; lætitia subsecuta; nihil enim tam arduum, tamue sublime videbatur, quod non ab eo expectandum esset. Incredibilem prope modum quandam animi moderationem præ se tulit. nam huiusmodi dignitatis accessionem eo in primis æstimandam arbitrabatur, quo maior sibi pro Dei Ecclesia, Christianæq; Reipublicæ commodo insudandi facultas accessisset. Deniq; omnia, quæ sibi fausta, fœliciaq; eue-

nissent,

nissent, ad vsum, vtilitatemq; publicam referebat. Iam verò, quod omnes bonum, faustum, fœlix, fortunatumq; futurum ominabantur; Philippus Rex Catholicus Catherinam filiam natu minorem Carolo Emanueli Duci desponderat: cumq; iam Dux ad celebrandas nuptias in Hispaniam proficisceretur, sese Cardinalis eo animo Montem regalem recepit, vt post Ducis vnà cum sponsa in Italiam aduentum primo quoq; tempore Romam tenderet: vbi Summo Pontifici, cui se tantum debere profitebatur, præsens non modò verbis, verùm etiam fronte, atq; (vt aiunt) oculis meritam gratiam persolueret.

Hæc cogitanti inopinatus, atq; acerbus de Pontificis interitu affertur nuntius; quo tàm vehementer contristatus est, vt cum ego ad illum Taurino magnis itineribus aduolassem, vrgeremq;, vt quàm primùm Romam ad electionis Comitia properaret, contineri non potuerit, quin vel profusis lacrymis occasionem, qua optimè de se merito Pontifici gratum se præberet, ereptam etiam atq; etiam lamentaretur. Tùm Sauonæ triremẽ prætoriam Ianuensis Senatus paratã cõscendimus, ac tàm prosperè nauigauimus, vt biduo Telamonẽ perueneri mus. Postridie solẽnis dies festus, quo Saluator noster è mortuis resurrexit, celebrabatur. Cùm igitur è triremi descendisset Cardinalis, nihil magis ad se

perti-

pertinere existimauit, quàm vt sacrum faceret, suosq; cœlesti Eucharistiæ cibo reficeret. Sed en protinus è promontorio Argentario nouem Mauritanorum piratarũ celoces egressæ duas onerarias naues mercibus onustas, nobismet ipsis Telamone spectantibus, aggrediuntur, oppugnant, & capiũt. Nos quidem, quo tempore piratæ in altum vsq; ad Iginium insulam progressi naues insectabantur, facilè remorum vi Argentarium prætergredi, tutoq; ad portum Herculis, vel ad Centumcellas cursum dirigere potuissemus. verùm Gregorius Centurionus triremis Præfectus, vir æquè prudẽtia, atq; animi fortitudine præstans, nequaquam Cardinalem periculo committendum duxit. posse enim timeri aiebat, ne piratæ, relicta nauium oppugnatione, ad vnam triremem debellandam vires, neruosq; omnes intenderent. Sic igitur Telamone nauigationem intermittere, ac reliquũ itineris terra peragere coacti fuimus. planè qui Cardinali comitabamur, omnes tantum temporis spatium interponi, & nobis quasi aditum ad Comitia intercludi vehementer dolebamus. vnus tamen Cardinalis minimè dolendum, sed in diuinam voluntatem omnia referenda existimãs, inquit: Nos, quid magis expediret, ignorare. iam à Deo in cœlis, qui vices suas in terris gereret, constitutũ esse. Dum autem in castro Inui, vulgò Cornetũ vocant, pran

si es-

fi esset nus, accidit, vt quidam gregarij milites, qui nobiscum Montalto venerant, vino fortitan acti tumultum concitarint. quamobrem oppidani, iræ incitati, statim arma conclamāt, vnusq; è Montaltensibus in ipsa portæ statione graui vulnere conficitur. Ingens periculum imminebat, ne sanguinis magna effusio fieret. Tunc licet pilæ plumbeæ bellicis tormentis emissæ hinc, atq; hinc horrendo sonitu volitarent, Cardinalis tamen, quo pietatis ardore flagrabat, sibi minimè potuit temperare, quin lectica, qua ferebatur, descenderet, & modò hos, modò illos alloqueretur: nec cessauit, donec pacatos redderet, atq; ad pacem inter se conciliandam persuaderet. postridie manè ad Assiũ cũ peruenissemus, occurrit nuntius, à quo Fęlicem Perettũ Cardinalem Montaltum Summũ Pontificem creatum esse, ac Sixti Quinti nomen sumpsisse intelleximus. Hoc audito, Cardinalis ingentes Deo immortali gratias agere. Constabat.n.eũ Pontificem Max. renuntiatum fuisse, à quo excelsa omnia prò Dei Ecclesia magis magisq; in dies ornanda, atque honestanda expectari deberent.

Post primum priuatim à Sixto Quinto habitũ Concistorium: Vincentio Cardinali sacrum galerum rubeum publicè solenni ritu defertur. At, quæ Vincentius in Cardinalatu gessit, singillatim enarrare longum esset: quibus certè aliorum Cardinalium

lium congregationibus interfuit, in iis nihil magis curæ habuit, quàm vt rogatus apertè, sincerèq; sententiam diceret. quam quidem in dicendo libertatem licet quandoq; nō omnes probarent; nūquam tamen ipse deponere voluit; vtpote qui Deo, & cōscientiæ, quàm hominibus satisfacere mallet; quiquè nihil præter quàm quod iustum, honestumq; esset, respiciendū putaret. in dando consilio fidelissimus semper extitit. Si quæ sibi separatim negotia committerentur, tanta animi contētione, tantoq; studio persequi solebat, vt nec dies, nec noctes quiesceret, donec ad finem optatum perducerentur. vix m. in cuiuspiam cogitationem cadere posset, quàm vigil, quàm solers, quàm ardens rerum sibi demandatarum transactor fuerit.

Vnum hoc loco non videtur silentio prætereundum; quod cum Sixti Pontificis iussu Regni Scotiæ, atq; in primis Reginæ Mariæ res in Vrbe protegendi munus suscepisset; accidit; vt infelix Regina pridie, quàm securi in Anglia feriretur, supremas tabulas Gallica lingua, manuq; propria conficeret: quibus primò se Religionis Catholicę studiosissimam semper fuisse professa est; deinde cauit, ne ad filium Principem, nisi falsam hæresis, quam animo imbiberat, persuasionem non exuisset, Anglici Regni hæreditas vllo vnquam tempore perueniret: sed loco sui ad Philippum Hispa-

niarum

niarum Regem Catholicum pertineret. hasce tabulas cum Vincentius Cardinalis accepisset, mira diligentia recognoscendas curauit, vt ad Reginæ vltimam voluntatem aperiendam, fidemq; faciendam sufficerent. nam & cum litteris ab eadem Regina prius acceptis contulit, & non à se solùm, verùm etiam à Ludouico Audoeno Anglo Episcopo Cassanẽsi, pio, & integerrimo homine, voluit subsignari. sicq; firmatas, ac tanquàm publica authoritate roboratas Comiti Oliuario, Hispaniarum Regis Oratori, ad ipsumet Regem fideliter transmittendas dedit.

Cùm autem post illatam Henrico Tertio Gallorum Regi necem Lucemburgius Dux è Gallia in Vrbem à Regij sanguinis Principibus missus venisset, vt de altero in Regis demortui locum sufficien do consultaret, nemo ex sacro Collegio liberius, quàm Vincentius Cardinalis Lucemburgiũ ipsum est allocutus. Siquidem nullo prorsus modo, nullaq; ratione rebus Gallicis prospici posse asserebat, nisi Regi verè Catholico commendarentur. Hæretico planè, cui Regni ipsius leges officerent, minimè cõmittendas: sed nec hæretico homini, quãuis fortasse iureiurando sese Religionem Catholicam defensurum esse polliceretur, fidem haberi debere: quin nec ipsum hæreticum iureiurando huiusmodi teneri, cui è tribus necessarijs conditioni-

 bus,

bus, veritate nimirum, iudicio, & iustitia, duæ deesse compererentur, veritas scilicet, ac iustitia. qui enim hæreticus esset, solamq; Caluini sectam Religionem verè existere sibi persuasum haberet, quonam modo Religionem Catholicam, quam falsam arbitraretur, iureiurando confirmaret? Si verò Religionem, quam falsam existimaret, confirmasset, an non iniustam causam secundum Caluini sectam defenderet? proinde nequaquam mirandum, si cautius à Summo Pontifice de re tanta ageretur. vt enim quispiam re vera catholicus habeatur, diligentissimè considerandum quonam modo sensus, vitæq; institutum ad certam Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ normam dirigere solitus sit. An non Georgij illius Pogibratij; qui Boemię Rex declaratus, nefaria Hussitarum hæresi infectus, tot, tamquè grauia Christianę Reipublicæ incommoda attulit; recens exemplum ante oculos obuersari?

Cum autem Sixtus Quintus è vita migrasset, in gentem sui expectationem Vincentius Card. excitauerat: facileq; sustinuisset (quatenus quidē humani cōsilij cōiectura assequi possumus) nisi in Comitiorum illorum celebratione, in quibus Ioannes Baptista Castaneus Romanus fuit creatus Pontifex, Vrbanusq; vij. nuncupatus; ab ijs, quorum præsidio in primis niti debebat, oppugnatus fuisset. Sed cùm Vrbanus, antequàm inaugurraretur, diem suum

obijs-

obijsset, & rursus ad noui Pontificis electionem deueniendum esset; tunc, qui prius Vincentio aduersati fuerant, non, vt antea, clandestinis consilijs, verùm apertè, & palàm in ipsum inuecti sunt. Ex his nonnulli fuere, qui plurimùm illi debebant, & qui eum ob præstantissimas animi sui dotes Summo Pōtificatu dignissimum arbitrabantur: sed, vt Hispaniarum Regis administris morem gererent, vel contra propriam sententiam inuiti veniebant, Hispani oppugnationis titulum prȩferebant, quòd Vincentius in Gallijs apud Antonium Vandomū, Henrici Nauarræ Regis parentem, fuisset. quasi tunc temporis in Gallia, ac postmodum vbiq; locorum non se Regis Catholici, & vniuersȩ Austriacæ domus re vera singulis quibusque occasionibus studiosissimum declarasset. sed, vt insignes plerūq; virtutes vitiosa æmulatio insectatur, euitare non poterat Vincentius, quin aliquorum inuidia acerrimè premeretur: ex quibus etiā vnus ab ipso olim non mediocri honore, beneficioq; affectus tàm toruis oculis prosperos eius successus intuebatur, vt, quò maius ei apud Hispanos odium conflaret, magna, impudentiaquè mendacia dicere non erubuerit. haudquaquàm tamen effecit, quo minus pleriq; calumniam agnoscentes ardentiori etiam studio Vincentium, tanquam optimum, sapientissimumq; Cardinalem, ad celsissimam dignitatis,

honorisq; sedē perducere elaborarent. Inter cæteros, qui eius virtutes fouēdas enixè susceperāt, Alexander Perettus Cardin. Montaltus, Sixti Quinti ex sorore nepos, tunc quidem admodum adolescens, sed qui morum grauitate, & prudentia iam ætate prouectior videretur, miram propemodum constantiam præsetulit: quippe qui diuturnis illis Comitijs in quibus tandem post graues contentiones Gregorius xiiij. Pontifex renuntiatus fuit, nulla re à proposito deterreri potuerit; sed tàm diù in suscepto consilio permansit, donec vel ipsius Vincentij hortatu adductus fuit, vt, quibus plurimum poterat, suorum suffragijs ad alium prouehendum se se conuerteret.

At quàm æquo animo Vincentius se in Pontificis electione præteritum esse tulerit, vel vultu, ac fronte facilè demonstrauit. quas certè offensiones acceperat, has mira quadam hilaritate, suauitateq; ita condiebat, vt ne minimùm quidem videretur commotus semper enim sibi persuasit, animis ingenuis nihil, præter culpam, pertimescendum accidere posse: illatas verò iniurias tùm voluntaria obliuione conterendas, tùm Deo immortali remittendas, & condonandas. Admirantibus quibusdam hominem; qui tanta, tamquam præclara facinora pro Domo Austriaca gessisset, Philippi Regis Austriacorum Principum potentissimi nomi-

ne impugnari: non admirandum, inquit: nam & Alcibiadem olim propterea accuſatũ fuiſſe, quòd Mercurij ſtatuam deieciſſet, cuius tamen ſemper ſtudioſiſſimus extitiſſet, & cui quotidie ſacrificaſſet. A ſe nullam vnquam Regem, ſuoſuè offenſæ occaſionem habuiſſe, è rectè geſtorum conſcientia optimè noſſe, contrà autẽ ſe certò ſcire, eam Regis pietatem, moderationem, æquitatemq; eſſe, vt illi incõmodum acceptum referre nec poſſet, nec deberet. Ad id ſe quidem perpetuò animatum fore, vt, quod optimo Regi, à quo pridem mille nummûm aureorum annua penſione donatus fuerat, perſoluere non poſſet, grata vſq; ad extremum halitũ memoria proſequeretur. Adminiſtros quoq;, in quo ipſum indignè accuſauerant, excuſandos. quæ in ipſum commiſerint, non ſponte, ſed inuidorũ, obtrectatorumq; opera admiſiſſe. humano deniq; ingenio attribuẽdũ, vt ſiquis fortè amicũ læſerit, ab hoc poſteà fortunæ modum exigere velit.

Porrò quidam ex animo ſuo aliorum animum ſpectare ſoliti, Vincentium, tanquam hominem callidum, verſutum, & à quo fronte ſententia occultaretur, incuſare non deſtiterunt. cum enim natura, atq; ingenio ita eſſet affectus, vt nihil non perfectum, aut elaboratum induſtria agere videretur, immo accuratè, exquiſiteq; omnia tractaret, ſingularem deniq; in rebus omnibus munditiam, elegãtiamq;

tiamq; adhiberet, hóc mileuoli non solùm in illo, vt par erat, non commendabant, sed & vitio vertebant. qui verò cum eo familiarius vixerunt, asseueranter, iustoq; sacramento cōtendere possunt, neminem ipso magis ingenuum, magisuè sincerum, & qui magis animum in fronte gereret, posse excogitari. neq; enim quisquam ex tot nationum hominibus, quibuscum illi vsus, aut negotium vllum fuisset, inueniri poterit, qui ab eo aut dictis, aut factis vnquàm deceptus fuerit. Simplicis siquidem veritatis perpetuò amicus, cultorq; extitit; fraudis, mendaciiq; inimicus.

Corporis quoq; formam, staturamq; Vincentio nonnulli paruam, nec valdè egregiam esse obijciebant: quam tamen ipse excellenti quadam morum specie decorauit, vt & ad dignitatem apposita, & tanquam speculum, certam honesti faciem exprimere videretur. fertur olim Ioannes Casa, eruditissimus ille, ornatissimusq; vir, qui de moribus ad aulicos homines scripsit, priusquàm libellum ederet, ab ipso Vincentio, quem idem aulicorum ferè omnium elegantissimum appellabat, plurima excerpsisse. non satis certè eum commendandum sæpius dixit; qui, si quod sibi impedimentum natura impositum esset, admirabili illud industria superasset. Quàmuis autem Vincentio gracilitas corporis esset, affuit tamen robur ad vigilias, liberalesq;

lesq; labores sustinendos firmissimum. Vix quispiã crederet, quàm parcè somno vteretur. Accidit sæpè, dum iter vnà faceremus, vt, licet ne horam quidem decubuisset, statim tamen è lectulo surgere, atq; in equis esse voluerit.

Non defuerunt etiam, qui Vincentium improbandum ducerent, quòd interdum amicis conuiuia nimis lauta, nimisq; splendida præberet. Sed cur non sit potius laudandus, si, vt in amandis amicis modum non habebat, ita, quò maiorem illis honorem tribueret, vel excedendum quandoq; arbitraretur? Amicorum sanè conuictu tãtopere oblectabatur, vt illis accumbentibus vix perpauculum cibum caperet, ac se se eorum præsentia, tanquam esca conquisitissima, pasceret. Vnum semper effecit, vt nunquam mensam sine sacra aliqua lectione extrui vellet. quin & ipsemet plerumq; plura disserere solitus fuit; ex quibus doctrinæ, pietatisq; suæ vberrimi, & lectissimi fructus decerpebantur. Recordor cum Carolus Cardinalis Borromeus clarissimum illud sanctitatis, religionisq; lumen paucis diebus antequam Deo animam redderet, Taurinum venisset, eumq; Vincentius ad prandium inuitasset, inter nos consultatum fuisse, num frugaliter, vel lautius potius excipi deberet, tuncque Vincentium dixisse: imò quò maior nobis, sanctiorq; hospes futurus est, eò etiam maiori apparatu, cul-

tuq;

tuq; apud nos tractandus erit. Sic igitur mensam elegantius, & sumptuosius, quàm vllo antea tempore solitus fuerat, voluit apparari: cui accumbens Borromeus omnia, tanquàm bono, atq; amico animo apposita, boni consuluit. Neq, verò Vincentius se tantummodò erga amicos, hospitesq; magnificentissimè gessit, sed & ergà domesticos suos liberalissimus, munificentissimusq; semper fuit. quin nec vllus vnquam prudens, attentusuè pater familiàs magis liberorum commodis inseruiuit, quam Vincentius ipse familiaribus suis vsui esse cō tendit. id in me præter cæteros cumulatissimè est assecutus. nam quò animi sui magnitudini respon deret, me nobilissimo illo Pinaroliēsi Sacerdotio, quod sibi paulò anteà Sixto Quinto Summo Pontifice delatum erat, ac cui semper primarij, principesq; homines præfuerant, cohonestatum esse voluit. omnibus certè & viuens, & moriens charitatis, vereq; paterni amoris officium præstitit.

At excelsa, diuinaq; propemodum animi sui bona non tàm ex ijs, quæ in vita præclarissimè gessit, quàm ex ipsius vitæ fine vidmus elucere. nam, quò quis benè, & cum virtutis laude vixisse dicatur; vt is quoq; benè, & cum laude moriatur, necesse est. sed & tanti mors honesta fieri debet, vt vitæ anteactæ certissimum ornamentum existat. septuagesimum ætatis annum agebat Vincentius, cum in morbum

morti-

mortiferum incidit. Tum nullam sibi medicinam magis salutarem adhiberi posse existimauit, quàm si animam sacra cõfessione expiatam sacratissimo, cęlestiq; Eucharistiæ cibo recrearet. Quò autẽ diuinum illud ad supernam patriam tenendam viaticum debita cum reuerentia sumeret, licet iam acri vi morbi consumptus, ac ferè exanimatus esset, à medicis tamen persuaderi non potuit, quo minus è lectulo surgeret, vestibusq; solitis, quibus è Cardinalis gradu vtebatur, indutus in proximum familiare sacellum non semel, sed bis incederet: vbi ad altare genibus nixus, priusquàm è Sacerdotis manibus Sacramentum acciperet, Deum in precibus tanto animi ardore est veneratus, vt iàm non in terris degere, sed inter cœlestes spiritus translatus videretur. Vrgentibus primò medicis, vt in cubiculo, in quo decumbebat, aut saltem in proximiore conclaui, in quo scabellum, puluinarq; stratum erat, Sacerdoti Eucharistiæ Sacramentum allaturo præstolaretur: An nescitis inquit subridens, nobis è mundo discessuris Deo esse quàm proximè accedendũ? quanta corporis debilitate conficiar, non ignoro: confido tamen, animum valentem, qui morbo tentari nõ potest, ad supremum hoc meum erga Deum munus exequendum subsidio futurum esse.

Vna illi rerum humanarum supererat cura, for-

tuna-

tunarum scilicet, quibus honoris causa cohonesta tus fuerat, distributio. Hac vt se expediret, testamentum cōdidit; quo hæredes scripsit Religiosos in Vrbe homines (vulgò infirmorum Ministri ap pellantur) qui voto solemni obstricti ægrotis, vel pestilentia laborantibus operam dant: vt enim illos pridem in fidem acceperat, primumq; eorum institutum à Sixto Quinto, nec non à Gregorio xiiij. Summis Pontificibus procurauerat approbandum; ita eosdem quoque quasi alumnos proprios extremis tabulis voluit subleuare. Sed & quāti Patrum Sodalitatis Iesu, quibus semper familiarissimè fuerat vsus, pietatem, doctrinam, cæterasq; virtutes fecerit, apertissimè declarauit. Eorum enim Romano Collegio, quod Gregorius xiij. Pontifex Max. erexerat, bibliothecam, non mediocri impensa congestam, legauit, addidit insuper Deiparæ Virginis collachrymantis signum, cuius cultu plurimū oblectabatur, ab Alberto Durero celeberrimo illo Pictore olim adeò affabrè, tantoq; artificio pictum, vt & veras lachrymas profundere, & inspicientium animos ad ipsam in cęlis Regnātem Virginem traducere videretur, quod tamen postea Clemens viij. qui in præsenti Summo totius Christianę Reipublicę commodo Christi vices in terris gerit, sibi à Patribus concedi petijt. Reliquam verò supellectilem, multam illam

quidem

quidem, & magnificam, quanti ea foret, licere, preciumq; inter domesticos è cuiuscumq; conditione, & statu, diuidendum mandauit. Quorundam amicorum, quos maximè charos habuerat, memoriam tenuit, annua singulis pensione ascripta. Quàm parui autem cognationem sanguinis faciendam duceret, satis superq; demonstrauit, cum sororis filię in vrbe Campaniensi pridem nuptæ, licet iam plures liberos procreasset, non alia tamen bona, quàm quæ sibi illic è Marci fratris hæreditate obuenerat, reliquerit. Euangelicum quippe illud, consanguineos videlicet eos in primis haberi debere, qui cœlestis parentis voluntati morem gererent, & antea vsurpare sæpius solitus fuerat, & ad extremum diligenter est persecutus. Deniq; corpus ad Dmi Clemētis ædem, cui è Cardinalatus titulo præfuerat, absq; vlla pompa, verùm modico admodum funeris apparatu humari præcepit; dictato etiam Elogio, quod sepulchro incideretur, vel quod potius perpetuum modestiæ suæ simulachrum apud nos esset.

Hic iacet Vincentius Laureus tt. S. Clementis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis Montisregalis nuncupatus.

Simul ac igitur Cardinalis se à cura, in qua pro

testamento faciendo versatus erat, liberauit; de ea tantum ratione, quæ ad piè mortem obeundam attinebat, meditari instituit. Amicis, quotquot admittebantur, inuisentibus, bonoq; animo ipsum esse iubētibus: neq; enim desperandū, quin diuina ope esset cōualiturus, Siuè viuimus, dixit, siuè morimur, Domini sumus. Claudius Aquauiua Sodalitatis Iesu Præpositus Generalis eius amātissimus, vt nullum veri in eum amoris officium prçtermitteret, per vnum è patribus illi tempus adesse nuntiauit, quo extremæ vnctionis Sacramento, vt potè aduersus mortem, atq; humani generis hostem validissimo præsidio armari deberet. quod Vincentius adeò gratum, acceptumq; habuit, vt ingentes illi gratias ageret. Tum, oblato Christi Saluatoris in cruce pendentis signo, statim assurrexit; fixoq; oculorum obtutu sanctè illud veneratus. Indè cuidam ex assistentibus asserenti, Christus crucifixus est pro mundo, & ego, inquit, mundo. Sacerdoti verò extremæ vnctionis Sacramentum deferenti, sacrosq; de more versus pronuntianti, & ipse alternis respondit, cumq; fortè Sacerdos illud Vatis proferret: In Domum Domini ibimus: Atqui lætantes, Cardinalis ait, lætantes ibimus. etenim sibi animus re vera gaudebat, gestiebatq; iam ad mortalitatis calcem decurrisse, vndè postea, tanquam è carceribus emissus, ad immensa illa immorta-

mortalitatis ſpatia, ſedesq́; pergeret. Nos, qui morienti aſſedimus, & nouiſſimis ſermonibus eius interfuimus, quàm conſtanter, libenterq́; mortẽ exceperit, manifeſtò cõperire potuimus. Patres certè Sodalitalis Ieſu, qui deficientẽ ſacris Deum precibus fouerunt, vehementer admirati ſunt, eundem, quaſi imperium in mortem teneret, mortem ipſam non ſolum æquiſſimo animo ſubijſſe, verùm etiam quodammodò contempſiſſe.

Sic ergò Vincentius, qui natus erat anno ſalutis 1523. quinto Kalen. Aprilis, exceſsit decimo ſeptimo Kalen. Ianuarij 1592. magnumq́; ſui deſiderium non apud amicos ſolum, atq; illos, qui ingentia eius promerita cognita habebant, ſed apud cæteros quoq;, & ignotos reliquit. Auſim propemodum affirmare, nullius Cardinalis obitum è noſtrorum temporum memoria populo magis luctuoſum fuiſſe. At quamuis alijs Vincẽtij mors triſtis fuerit, nulli tamen magis, quàm mihi dolenda, lachrymandaq́; accidere potuit.

FINIS.

Quomodo maculas delere oporteat.

QVisquis legis, errata sic corrigito: reliquorũ, si quæ fortè supersunt, nullã hîc rationem habendam duximus, cùm posint vel à mediocriter erudito Lectore inter legendum facillimè castigari, nam exigua omninò sunt, atq; omnia in vniuersum ne tantillum quidem difficultatis in sententia parere possunt.

In epist. non longè à fine. tenui. lege tenuis. pag. 3. Latriensiq; Satriensisq;, ead. Condobettæ. Condoblettæ. 10. astantes Principes, dele vocem astantes. 14. firmandum. formandum. 24. effecutura. assecutura. 29. Betori. Beton. 31. quam annuente. quam vt annuente. 33. Rogli Domina. Bogli. 34. clarum. charum. 39. pertimescete? pertimesceret? 43. vniuersa. vniuersæ. 50. Lauscoronæ. Lanscoronæ. 56. & priuilegiorum. vt priuil. 57. Lauscoronæ, Lanscoronæ. 52. pererahi. pertrahi. 80. vidmus. vidimus.